CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)

ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1999

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

Ukrainian National Federation Library
Toronto

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol ⟶ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Ukrainian National Federation library
Toronto

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole ⟶ signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

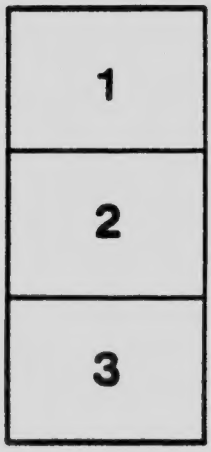

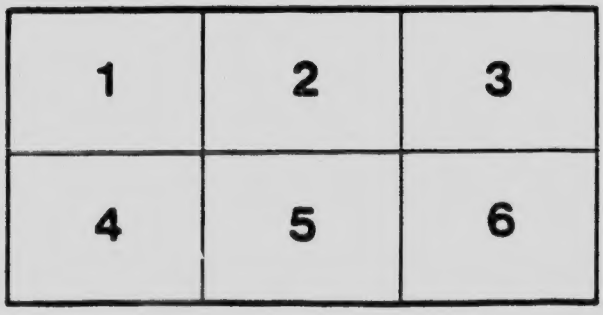

Фогель.

КАРОЛЯ.

Чудна повість з житя сироти.

з німецкого

І. М. Ґлова.

2474

WINNIPEG, MAN.
НАКЛАДОМ ПЕРЕВОДЧИКА.
(Передрук „РАНКА").

ЗМІСТ.

	Стор.
1. Старий Матей	1
2. Сьвітло серед темноти	13
3. Нове житє	22
4 Розлука	30
5. Нове занятє	40
6. Нові приятелї	46
7. Ратунок	55
8. Осьвідчене	64
9. Вигручена	71
10. Знову в Льондонї	80
11. На розправі	88
12 Знова між чужими	99
13 Серед тишини	106
14 Сама в сьвітї	115
15. Серед нових обставин	121
16. Зміна обставин в Газельмонтї	126
17. Чудні Божі дороги	131
18. Основна зміна	140
19. Веселе Різдво	151

Ро
КАР

ор.
1
13
22
30
40
46
55
64
71
80
88
99
06
15
21
26
31
40
51

1.

Старий Матей.

Наша історія веде нас до Льондону, до хати одного старенького шевця що звавсь Матей Левит. Сама назва вказує, що був се жид. Невеличкі двері з шибкою з'на два ступні, се був вхід до сеї, сказатиб, буди. Стіною попри двері понавішувані то нові, то старі, — латані черевики та чоботи. Се на оказ і продаж. Та хоч як маленькою виглядала та шевчарня, то було се для старого жида вигідне місце для его роботи, якою пильно, і солідно обслугував він людий. Бувало працює він наклавши на голову свою шапку та заглядає крізь віконце на прохожих. Коли входив хто до его шевчарні, він вставав, поправляв шапку і приємною усьміпкою та ввічливостю старав ся як найкраще обслужити кождого свого покупня і завсїгди давав вдоволяючий товар. Часами можна було доглянути що забіжуть туди босі діти. А

він повзуває їх в старі полатані черевичита і набавившись ними випускає їх взутих на улицю; — Любив дітий тай обдаровував їх черевиками.

А в куті сего убогого мешканя уміщені округлі, зелізні сходи, не ширші від драбини, які ведуть на гору. Там знова одна кімната дещо ширша від долїшної шевчарні, бо будинок був трохи висунений горою понад дорогу. Се була хата до спаня старого жида. Знова в другім куті шевчарні є східки які ведуть на піддаше. Ся часть будинку приперта до старезного муру з колишнього маґазину, що стояв ту над озером. Маґазин сей провалився вже давно. Лишилась лиш одна стіна, яка дахом злучена з будинком старого жида Матея творила осібне мешкане, піддаше. Колись бачили сї мури краше житє, а тепер були они хиба спомином історії, та жерелом всяких давних народних оповідань. Крім східок не було до сего піддаша иньшого входу.

Ціле піддаше було знова більше від кімнати, де мешкав самий господар жид і було розділене на троє. Слабеньке сьвітло сонця доходило туди шибками, які ще лишились цїлими, а прочі повибивані бу-

Україн... Торонто, Онт.

ли позатикані дощинками та старим драньтем. В одному закутку сего мешканя знаходимо ліжко покрите старим покривалом. Всї прочі хатні знаряди були тут ще біднїйшими, чим у жида. Старий стіл, одно крісло, стара дрантива скриня тай шафка на кухонне начіне, се умобльовка; а в другому кутї зобачите мішок з вуглем і купку патича — от і все. З виїмкою сего кутка, де стояло вугле, підлога була досить чисто обмита. Рівнож і шибки в вікнах, які ще лишились цїлими, були обмиті і чисті.

В тім піддашу мешкають дві женщини. Старенька вісїмдесятьлїтна старушка і дївчина на імя Кароля, не сповна вісїмнайцять лїт.

Дївчина не пригадує собі коли она [illegible] самоволї, своїй розпорядимости [illegible] тько помер раньше, чим она на сьвіт п[illegible] мати не забавилась, померла то[illegible] по батькови, так, що дївчина не зн[illegible] одного з них. А старушка се баба то[illegible]чина. Відколи дївчина підрос[illegible] баба не виходила нїколи з мешканя. Ку[illegible] для него[illegible] так скупе, що дївчинка вже [illegible] дитинячих роках залагоджувала сама. Кусок хлїба і пів фляшки горівки

— се вже все, що баба потребувала для її житя.

Що другої днини сягала баба старезною рукою до кишені і виймала потрібну суму гроша, щоб купити бохонець хліба і фляшку горівки. Відтак віддавала гроші дівчинці і посилала її на купно. Хліб був призначений переважно для дівчини, а горівка для баби. Справивши хліб та горівку дівчина могла робити що хотіла і йти де хотіла.

Переважну частину часу проживала Кароля на улици, попід коршмами між гуртами пяних мущин та жінок, де она від досьвіту до смерку нічого иньшого не чула як лиш проклони, боженя, та всякі другі слова. Нічо не минуло її бистрої, живої уваги, все завважала Кароля і кождий день бавив її чимсь новим і займаючим. Иньшого місця, або більше улиць крім двох — трех, які були найблизшими її дому, она не знала. І иньшої кляси людий она не знала, крім сих послідів людскої суспільности, що валяють ся по шинках. А жите її, се їсти коли голодна, і спати коли змучена. Колиб на улици сталось яке нещастє, або заворушене, бійка, она була там перша. Надійшов дехто,

она зачепила; она знала всїх і всї любили єї.

Всяке зло, перед яким остерігаєсь дївчат, она знала; а всяке добре, примірне виховане було для неї чужим, незвісним. Се була дївчина з уличним вихованєм, звісно сирота без батька, матери, полишена долї і ласцї людий.

Одїж у неї подерта, пошарпана, а обуве було у неї завсїгди добре; хоч полишена она від всїх прочих, то старий Левит докладав всїх старань, щоб охоронити єї від цїлковитого упадку. Єго душа та сьпівчутє так привязались до нещасної сироти, що з великою обавою о єї цїлковите зіпсутє, наглядав за нею і коли не міг вговорити, переконати єї, то хоч своїм поведенєм старав ся вплинути на неї, дати їй добрий примір. Аж коли вже підросла і стала розважнїйшою, він навчив єї десять заповідий божих. Бувало каже він до Каролї: „Дитино люба, памятай, що є Закон Божий і хоч ти до нас не належиш, то всеж таки добре, щоб ти сї заповіди заховувала.“ І дитиняче серце принимало вже сї сердешні вказівки, а слово „закон“ робило свій відбиток в захованю ся дївчинки. Колиж призабудесь она в дечому,

він покликував еї вечером до себе, відкладав молоток та шило, а самий поклавши руки на еї рамена проводить їй знова десять заповідий божих, поясняє, поучує що зле, чого стеречись она повинна, чого уникати.

Одинокою річию з якою она мусїла погодитись і що днини виконати було — прийти кождого вечера о девятій годині до дому, бо о тій годині земикав Левит свій склеп, а двері закладав величезним риґльом так, якби у него не ремінні, а золоті чоботи були. Яким добром була ся реґулярність для неї, зрозуміла она доперва в старшім віці.

Кожлої пятниці вечером, коли вже сонце зайшло, відкладав Матей все своє ремесло, убирав ся в найновійшу одіж і Кароля завважувала, що він відмовляв тоді довгі молитви, з яких она не розуміла ні слова. Коли одного разу спитала она его що означають ті довгі молитви, він відповів. ,,Се слова пророків мого народа які полишили нам. І хоч я їх вже не годен так добре розуміти, бо я вже старий, то я таки відмовляю їх, бо знаю, що они Богу подобають ся", ,,А ониб не були добрі тоже для мене?" — спитала дївчинка.

„Заледви чи помоглиб тобі дещо, хоч і навчив би тебе їх". „А чи Бог любить також женщини, які не належать до жидівского народу?" „Може, і ні", сказав він. „Він любить жидів бо вибрав собі їх за свій народ, але дуже можливо, що любить Він і таких малих діточок як ти, коли лиш заховаєш ті заповіди, яких я тебе навчив". „Ну, а се добре лежати цілий день на ліжку і горівку пити?" „За се в законї нема написано але знаю, що Закон Божий треба заховувати!"

Матей не говорив ще нїколи з Каролею так поважно. Колиж прийшла она до свого мешканя і лягла побіч пяної бабки, постановила собі придержуватись і о скілько мога заховувати ті заповіди. З часом она навчилась кілька еврейских слів, які Матей часто повторяв у своїх молитвах і вертаючи вечером до своеї кімнати она ставала коло вікна і повторяла їх при чім взносила очи до неба.

Доки Кароля була малою, годен був старий Матей як – так встеречи еї: колиж підросла она, став і его солодкий обовязок труднїйшим. Десь в дванайцятім роцї еї житя приловив еї шкільний інспектор, припровадив еї до хати і обставав на тім,

що дівчинку треба конечно післати до школи. Старий Матей завів еї до одної маленької жидівскої школи, що була таки в сусїдстві, де она дуже скоро піймала письмо. Але їй се сприкрилось. Она чим борше скинула і сї окови і вернула до свого вільного, нічим не звязаного хоч небезпечного уличного житя. А ся обставина спричинила жидови богато журливих хвиль.

В таких обставинах виросла Кароля на струнку, гарну дівчину. Чорні очи, брови, чорне волосе, яким свобідно бавив ся найменьший хочби подув вітру, правильні риси лиця, свобідний веселий усьміх, се черти еї дївочої краси. І соромилась она вже ходити в подертій, нескладній одежі, а найбільшою еї втїхою було, коли Матей вертаючи з міста приносив еї красну стяжку, або щось иньшого подібного. Зате обавлявсь він за нею особливо, коли бачив, як до неї залицяють ся молодики і з нею розмовляють. А вже прямо пригноблюючою его журбою було, коли завважав, що Кароля оказує що раз то більший наклін до піяньства і з великим болем серця витикав їй нераз сю неповздержність.

,,Бій ся Бога, Каролю" — казав він до неї, коли она одного вечера вернула домів цяною, а его очи на вид сей залились слезами ,,що буде з тебе, коли дальше підеш дорогою сего гріха"? ,,Та що", — відповіла она ,,я не присягаю ложно, не краду, я не роблю жадних иньших проступків, як другі люди, я завсігди лишаюсь дома, як ти сьвяткуєш шабас; а як стану злою, то менї нїчо не поможе заховане твоїх заповідий". ,,Але ти попадаєш в щораз то гірше товариство людий, які і намовляють тебе на піятику і змушують пити більше чим мож собі позволити. Тому прошу тебе дорога Каролю лишай ся і будь дома!" ,,Лишатись дома?" — скрикнула она з диким реготом ,,де нема нїкого більше, крім бабки, яка лежить та пе горівку цїлими днями! Я при нїй ще гірше розпіячусь! Я не можу порадити, я мушу іти на улицю! Я не можу сидїти цїлими днями в проклятім льоху і навіть на сьвіжий воздух не вийти, як она; яб воліла умерти, чим так жити!" ,,А не моглаб ти пошукати собі якого занятя - роботи?" — запитав він. ,,Бабка не хоче про се чути, щоб я заробляла собі гроші; у неї готова відповідь, що я не люблю еї, а ти самий

учив мене в одній з заповідий: ,,шануй вітця і матїр!" а се відносить ся тоже і до бабки, не правда?" Матей не перечив. ,,Отже мушу слухати єї; ох, як тужно менї я бриджусь, як згадаю ті онучі, які я недавно носила і звала своєю одежию, я не годна їх забути; хиба що випю трохи горівки, тодї на хвилю забуваю свою долю і стаюсь веселою, якою була ще за дитячих лїт. Але ти не думай, шо я стану гіршою; я сего не зроблю нїколи; я вже сею дорогою не поступлю дальше як дотепер. І думаю, що тепер не переступаю тих заповідий, яких ти мене научив.

І доки ще бабка жила, не годен в старий Матей нїчо більше зробити, хиба остарігати єї час від часу о скільки мав до сего нагоди і права. Не було вже у него веселих хвиль, хиба субота, бо тодї Кароля звичайно лишалась дома. Десь часами купить для неї яку книжку і вдоволяєсь тим, що Кароля при тім лишаєсь дома і читає.

II.

Сьвітло серед темноти.

З часом почала старенька бабка щораз більше слабнути так, що Кароля мусіла лишатись коло неї і її доглядати. Она і не причувала що лишить ся сама. І не було нікого хтоб її в тім прикрім занятю виручив. Покликаний лікар лиш головою похитав, та дав до зрозуміня, що він не годен їй вже помочи; порадив лиш давати хорій. що она собі забажає. Та она не хотіла вже нічого більше лиш ще одну фляшку горівки. Пізно в ночи вийшла Кароля, щоб принести їй пожаданий напій.

Коли вже вертала, звернула на побереже озера, щоб трохи пройтись і задумана зайшла навіть дальше, чим замірала. На хвилю сперлась она на однім пеньку та вдивлялась в далеч нічної темноти. Було вже по опівночи; з поза гори щойно викочувавсь повний місяць. Кароля і дивлячись в віддаль завважала, що з поза корабля, що стояв недалеко берега, виїжджає човен, а в ньому двох мущин. Коли приглянулась ліпше завважала, що они оба уперто спорили, а за малу хвилю ба-

чила она в човні лиш одного з них; їй видалось, що другий десь нагло пропав; но она не чула жадного крику о ратунок, бачила лиш що другий мущина хопив в ту мить весла і почав чим борше віддалятись від того місця. А що перепливав він як раз коло того місця, де Кароля сиділа, хоч і не бачив єї, то з переляком доглянула она, що се той хлопець, що вже нераз єї чіпавсь, та осьвідчав ся, що она мусить бути его, що она завсїгди з всею рішучостію заперечувала, бо таки негодна була чогось его любити. Колиж поминув єї, она чим борше побігла до дому і ніколи про се нікому не говорила.

Старий Матей вже довгу хвилю виглядав за нею. Він ніяк не міг собі пояснити, чому єї так довго нема. Колиж вернула і він бачив, що їй нічо злого не сталось успокоїв ся. Она побігла живенько на піддаше, щоб подати недужій бабі напиток. Колиж бабка напилась, Кароля приклякнула коло єї ліжка і вислухала послїдні слова умираючої. Слабим, дрожачим голосом говорила она: „Каролю, дитя моє любе, я чую, що мушу умерти. Знаю, що я тяжко прогрішилась перед тобою, даючи тоої такий лихий примір; но чи простиш менї? Не роби так, як я робила; не відда-

вай ся налогови піяньства. Ти не журись будучностію; у тебе гроший доста. Старий Матей опікувавсь до тепер грішми дуже добре; він зробить се і на дальше, доки не виростеш і будеш годна сама собі давати раду. Не лишай его, но будь при ньому. Тобі вже вісімнайцятий рік і ти була завсігди чемною і доброю для мене. Най Господь надгородить тебе, а простить мою грішну душу. Будь лишою, чим твоя бабка була"! Умучившись повалилась она на подушку, а в кілька хвиль лежав вже на ліжку труп.

Коли відбував ся похорон старої бабки, всі сусіди дивувались, що старий Матей годен був справити такий гарний похорон. Він замовив не лиш гарний караван для тіла померпої, але тоже і повіз для Каролї, а трунва була ціла укрита цьвітами. Тіло проводжала сама лиш Кароля, бо старий жид думав, що єму не випадає іти за тілом християнки. На гробі відчитував сьвященик похоронні Евангелія та молитви. По скінченю, коли вже звернув ся, щоб піти домів, побачив Каролю, що стояла при гробі і сильно плакала. ,,Нема нікого, хтоби тебе відпровадив до дому?" зі співчутєм спитав він. ,,Ні,

зі мною не було більш нікого лиш Ви", відповіла Кароля і повалилась на гріб бабки; „і не знаю, куди она пішла і чи я еї ще зобачу коли умру; одно лиш знаю, що я лишилась на сьвіті сама".

„Піди до пароха твоеї церкви, а він завсігди готов радою і ділами помочи тобі. До котрої парохії належиш"? „Я не знаю, що се є парохія", відповіла Кароля, „але може сторий Матей буде знати, я спитаю его".

„Я маю з собою одну книжку", продовжав проповідник, „она скаже тобі все, що лиш буде тобі потрібно, коли схочеш читати еї з уватою. Умієш читати?" Він виняв з кишені книжку св. Письма і подав їй, яку она хапчиво приймила. „Чи ти дуже бідна?" питав еї дальше розглядаючись по еї одежи „О ні", відповіла Кароля, „я маю досить гроший і не потребую для того плакати, яб лиш хотіла знати, куди она пішла і що наступає по смерти бож ми всі підем тою дорогою, а яб хотіла в тій справі знати щось певного". „Шкода, що я не годен тепер про се довше говорити: ти піди лиш до найблизшого сьвященника і спитай его про сі річи. І не забувай читати сю книжку що я тобі

дав, а Господь просьвітить тебе, поблагословить твою душу"!

Повільним кроком віддалялась Ка-ля від гробу. Думала лиш про се, де г. стиво моглаб находитись тепер єї бабка. День перед тим она питала старого Матея куди баба пішла, та він відповів, що не знає, що по смерти стаєсь з тими людьми, що не суть жидами. Вернувши домів, она кинулась на ліжко і плакала, гірко плакала, немовби серце у неї пукло. Як самотно стало у хаті без неї! Хоч і не зазнала она від неї богато любови, то всеж таки з часом сталась бабка для неї нерозлучимою, було хоч до кого заговорити.

Вже стало темніти коли Кароля нагадала, що має коло себе книжку. Засьвітила живенько сьвітло і почала читати. Почала від першого уступу Матея. Хоч знала она добре читати, та таки з трудом, хоч з зацікавленем прочитувала она книгу родоводу, в якій знаходять ся самі трудні до виговору еврейскі імена. Про Авраама, Ісаака і Якова она вже чула, як тоже про Давида, Соломона, про неволю Вавилоньску; однак прочитавши імя Ісус, завважала она, що се щось нового. Она ще не чула анї про Марію, нї Йосифа; од-

нак їй се так подобалось якби се читав їй ангел, що явив ся Йосифови в сні і она бажала, щоб і їй в сій хвили явив ся той ангел і розказав про смерть, про гріб і вічність.

Все з більшим заінтересованем читала она дальше. І не завважала она, що на дворі стала ніч втихло житє на улицях навіть в шевчарни перестав працювати старий Матей. Хоч не розуміла она всїх слів, то мимо сего так захоплювалась, що не годна була перервати читаня. Сї жива фантазия малювала як найдокладнїйше кождий момент евангельских подій. Она бачила зьвізду, яка провожала царів зі всходу. Бачила як они входили в вертеп, як клонились перед дитятем Ісусом і віддавали єму честь. Она співчувала горе тих матирей, що оплакували своїх діточок, які злосливий Ірод казав повбивати. Іоан Хреститель стояв перед очима єї душі так живим, якби ним мав бути старий Матей.

Но богато знаходила она і таких річий, яких ніяк не годна була зрозуміти. Хто міг бути той Ісус, якого прихід Різдво було предсказане Йосифови, а ангели брали таку живу участь? Мудрці зі всходу на-

зивали єго [illegible] м Ізраїля; а голос з неба говорив: [illegible] й любий, єго вподобав я! Ста[illegible] [illegible] нічого єї про се не говорив. Ле[illegible] [illegible] Него хорих, кулявих, [illegible] ухих, прокажених і Він оздоровл[illegible] [illegible] не диво, що так богато люд[illegible] [illegible] за Ним; она уявляла [illegible] вище ті товпи народа, як ти[illegible] [illegible] са щоб хоч дотеркнути єго [illegible] єго слово. Тепер знова виходить [illegible] гору, а за ним множество народів [illegible] ужають єго зі всіх боків і Він поч[illegible] [illegible] омовляти. Що ж Він буде пр[illegible] [illegible]

Те, що виголосив Ісус на горі, Кароля не могла добре порозуміти, она лиш відчувала, що треба їй когось, хтоб їй слова Ісуса пояснив. Зате читаючи дальше знайшла она таке, що і мала дитина годна була розуміти, а то чудні слова: „Отче наш, що на небі". Коли Кароля дочитала до слова „амінь" підняла голову до гори і думала, яка чудна та молитва! О много краща від тих кількох нерозумілих еврейских слів, які запамятала она з Матеєвих молитов Она встала з крісла і підійшла до вікна, де звичайно молилась. Забула ціле своє горе, забула за тягар, який так пригноблюючо давив єї серце.

Вже було над досьвітком, коли Кароля постановляла собі навчитись на память сю молитву, якої самий Ісус учив своїх учеників. Молитва писана в єї рідній мові, отже відповідна она і для неї. Кароля піднесла свої очи до гори і благаючим голосом говорила: „Отче наш, иже еси, на небесіх!“ Лиш сї слова уміла вже сказати на память, але чувства серця доповняли решту і слези що покотом одна за другою котились по єї лици видавались вже не слезами горя, а радости. В словах тих крилось щось так солодкого, що она говторяла їх заедно, они єї успокоїли, з тою молитвою на устах она здрімалась і на хвилю уснула.

Другої днини, скоро лиш встала, взяла знова до рук книжку, она вже любила єї. Всї події прочитувала, так якби они щойно стались: все для неї щось нове; все представлене так ясно; она і не думала, що минули ції. і віки від того часу, коли то все сталось. Она і не думала, що той Ісус, Син Божий, якому служать навіть зорі, що робив такі чуда, такі цінні слова говорив, що він мавби бути вже умерпим. Події Еванвелія, про які читала видавались їй так сьвіжими, теперішни-

ми, що она забагала навіть не читати дальше, а десь бічи і відшукати того Сина Божого.

Но коли Кароля дочитала до Христових страстий, коли довідалась про страшну смерть Христа на хресті, она не годна була повірити, щоб нарід, для якого Ісус прийшов, якому помагав, учив уздоровляв, щоб той нарід поважився прибити єго на хрест і убити. З жалю за Ним она скрикнула; приклякла коло ліжка і закривши руками лице ще тяжше заридала. Она так щиро заітересувалась Ним ще від тої хвилї, коли бачила єго в яслах, коли приходили мудрці всходу і єму поклін віддавали; она таки убожала єго тодї, як Він ходив поміж людьми, з ними жив, їх уздоровляв, учив їх приповістями, любив їх і всюди тільки добра для них робив, а они розіпняли єго і всьо пропало! Як се можливо? Сьвітло яке Він вніс нараз притасло і запанувала тьма! Страшна ся темнота! Она нїколи не думала, щоб єго житє підлягало смерти!

Торонто, Онт.

III.

Нове житэ.

Більше як годину клячала Кароля в журбі за Ісусом. Аж коли трохи успокоїлась, забажала ще довідатись, що стало ся по Єго смерти з Марією і Єго учениками. Она встала і почала читати слідуючу главу, як Марія Магдалина і друга Марія пішли до гробу, щоб ароматами намастити тіло Ісуса. Но тут знова дочитуєсь она щось непонятного, але радісного. З великим напруженем перебігла она наступаючі стрічки і довідуєсь про землетрус, про ангелів, які відкинули камінь від дверий входу до гробу і що Христос воскрес. З радости не могла вже знова читати, лиш думала, радувалась, що Христос пренінь не лишив ся у гробі, а воскрес. Струя божественного сьвітла пройшла і єї ум. І у неї зродилась гадка, що оживший Спаситель Ісус Христос довершив славне діло спасеня тоже і для неї і солодкий супокій успокоїв єї душу; она відчувала, що відродилась для Христа і в тій хвили була готова віддати задля Него все і жити лиш для Него. Який жаль переймав єї за минуле єї

жите, коли то жила она без Бога, без надії; як вдячною була она тепер Господу, що охоронив еї від цілковитого упадку, взявши в тій цїли за орудіє старого жида Матея, який еї остерігав, та напоминав, щоб хоронила заповіди божі, які она впрочім понимала лиш поверховно, бо правдивого змислу она ніколи не годна була пймити.

Однак еї відомости були ще досить скупими. Она думала, що ученики Христові живуть ще днесь на земли, тож думала як найборше віднайти їх і познакомитись з ними. Однак кілька днів задержалась она ще в піддашу; ся книжка прямо прикувала, увязикла еї. Она жила в новому сьвіті, між новими приятелями, а читаючи книжку все дальше і дальше доглянула що про цілу історію Христа пише не лиш ся одна Матаєва, але пишуть тоже і другі три Евангелисти і той самий чи иньший спосіб, з меньшими, або більшими поясненями, які зарівно були для неї цікавими та дорогими. Прочитувала їх з зацікавленем; читала тоже Діянія апостолів; Посланія — листи однак еї трохи мучили, позаяк добре не розуміла їх. Тут знаходила она лиш слова; жадних образів так гарно

змальованих як в Евангелію она тут не знаходила. Тому вернулась она знова до Евангелія і прочитувала в друге. Маркове Евангеліє здавалось для неї найвідповіднійшим, она чула, що читаючи его не змучилаби ся ніколи.

Однак з кождою хвилиною відчувала Кароля щораз більшу недостачу розуміня. Бачила, що їй треба конечно ще когось, хтоб їй все як слід пояснив. Она знала що Спаситель Ісус Христос є і єї Спасителем, що Він умер не лиш за жидів, але за всіх, що в Него вірили, тож вірила і она.

Та нагадала собі, що проповідник казав їй, щоб она пішла до найблизшого проповідника в єї сусідстві, а він скаже їй все що лиш схоче знати. Она одягнулась і східками зійшла до шевчарні: старий Матей як-раз вечеряв. Лице Каролї було блїде, а чорні очи аж блищали з внутрішного зворушеня.

„Я хочу іти до найблизшого сьвященника“ сказала Кароля; чи ти Матею знаєш якого, що мешкає близько нас?“ „Сьвященника!“ сказав старий жид здивований. „Були сьвященники давними часами, що приносили Богу жертви, але тепер вже

нема жертво-приношеня, а сьвященика ми називаємо раббі". „Так, так: раббі, раббуні; я се знаю. Так називала єго Марія коли стрітила єго в городі та думала, що се огородник. О, колиб я була там була з Марією! Та розумієсь, що я вже єго не відшукаю, бо він взніс ся до неба, забрали єго облаки. Та я хочу довідатись за все, що за єго часів діялось, хочу бути єго ученицею. Там так багато є таких річий, котрі я бажалаб знати, я не можу довше жити в моїм невіжестві. А той добродій, що похоронив бабку казав мені, щоб я пішла до найблизшого пароха, а він скаже мені всьо що лиш хочу знати". — „Я дійсно не годен тобі сказати, деб ти єго знайшла", відповів старий Матей.

Кароля бачила, що старий затурбований жид не годен їй в нічім порадити, вибігла на місто. Она перебігла кілька улиць а на розї одної з них добачила поліцая. Чим борше пішла до него і спитала де мешкає найблизший проповідник — сьвященник. Сей вказав їй дорогу до найблизшої церкви, де в хаті побіч церкви мешкав проповідник. До сеї хати що змога бігла Кароля; задзвонила в дзвінок, єї впроваджено до передпокою, де она мусїла ще

ждати хвилю, аж доки прийшла на ню черга.

Проповідник, старий вже мущина, з ввічливою повагою оглядав свого гостя, Каролю. Но нім успів він заговорити до неї, она перша запитала єго, чи він є проповідником тої парохії, до котрої она належить.

— „До котроїж парохії ти належиш?“ запитав проповідник.

— „Я нічо не знаю за мою парохію, я і не знаю добре що се сьвященик, відповіла Кароля, за часів Христа було много злих сьвящеників, які навіть розпяли Спасителя, але я не думаю, щоб Ви були одним з них, хоч може і знались ьте декотрих з них. Я лиш хочу піти до доброї школи і навчитись дещо. Чи знаєте за яку добру школу, деб мене приймили?“

І не ждучи знова на відповідь, розказувала єму Кароля все дальше і дальше про все, що пережила, отворила перед ним ціле своє серце, показала єму тоже книжку Нового Завіта, яка власне була причиною єї внутрішної турботи.

Старенький проповідник не знав на разї, що на те все відповісти. Єму ще ніколи не довелось розмовляти з дорослою дівчиною, якаб в такий дитинячий спосіб

говорила про Христа, про діло спасеня, якаб так сильно вірила, з такою любовію до Него відносилась, а те все осягнула не наукою а лиш прямо читанем Нового Завіта. Він бачив, що тут діло св. Духа і благодати Божої, перед его очима було діло чудного пізнаня Христа, якого він ще ніколи перед тим не здибав.

— „А ти перед тим нічого не чула про Ісуса?" спитав він Каролї.

— „Ніколи," відповіла она.

— „Анї про Всемогучого Бога?" питав дальше.

— „О, так," відповіла она. „Я чула про Бога отців Авраама, Ісаака і Якова; сего узнаю тоже моїм Богом. Я довідалась про его заповіди, коли ще була малою і завсїгди старалась їх заховувати: але я і грішила, так як і другі люди, навчилась ніячити і другі злі річи. Але тепер я не можу дольше позіставати між тими людьми, що уміють лиш пити, клясти та красти. Яб хотіла піти від них як найдальше, а ввійти в товариство таких людий як Іоан, Петро, Марія і Марта і пр. як они там називають ся. Менї все одно де піду, коби лиш жити між такими людьми, що жиють після волї Бога.

„Не так легко найти тобі таке місце подумав собі проповідник. Однак відправляючи еї домів, приобіцяв, що другої днини прийде до еї дому, щоб поговорити про дещо більше зі старим Матеєм.

Вже на дворі добре стемніло як Кароля вертала до дому. Бігла що сили, бо боялась, щоб хто з давних знайомих не стрітив еї. Матей вже довшу хвилю очікував на ню і знов на хвилю врадував ся, що вертає.

„Я вже найшла!“ каже Кароля, „се дуже добрий чоловік; завтра прийде до нас щоб з тобою поговорити. Він вишукає мені відповідне місце на селї, де я навчусь що лиш схочу і де люди не пють, не кленуть та не роблять таких беззаконій як тут.

„Се булоб не зле для тебе“, подумав Матей і призадумавсь. На его серце почав налягати тягар. Єму приходить ся згодитись, щоб Кароля відійшла від него. А еї утратити — єму здавалось, що се за тяжкий удар. Сеж була его одинока розрада, потіха: він не мав нікого на сьвіті, хтоб до него прийшов, заговорив, пожартивсь то знов якого збитка зробив; Кароля була у него одинокою, що оживляла его самоту,

розбивала задуму. А нині він відчув, що не вдержить єї при собі, нема у него нічого такого чим звеселивби єї житє.

З великою нетерпимостію ожидав він другої днини приходу приповідника. Вкінци він прийшов. Матей побачив перед собою протестантского пастора: до журби що давила єго серце долучилась ще і обава, чи взагалї можна Каролю повірити такому чоловікови, якого релїґію він навчений був ненавидіти, бо він вірить в Назорея, якого Матей як і проч. жиди, уважали ложним учителем. Однак, що міг порадити? Она не була жидівкою і він не мав права стримувати єї.

IV.

Розлука.

— „Ви мабуть жидовин,“ спитав проповідник Матея, оглядаючи при тім его убогу шевчарню.

— „Так, я жид,“ відповів Матей.

— „І у вашій хаті мешкае християньска дівчина,“ продовжав проповідник, „а о скільки я поінформований, ви опікуєтесь нею. Чи она може яка ваша своячка?“

— „Ні“ відповів старий Матей, „яби віддав всьо, що маю, щоб она була жидівкою, але она нею не є. Се внука одного чоловіка, що колись зробив мені велику прислугу, а его жінка мешкала в моїм домі довгі роки. Кароля тут вродилася і звідси она ще нігде не відходила. А що не є жидівкою, то мусить бути певно християнкою; всі, що в тій дільници мешкають суть християнами.“ При тім поглянув він на улицю, ніби показуючи на ту бідну опущену клясу людий, даючи тим до зрозуміня, що зле оно з християньством тих людий, які лиш уміють божитись та проклинати. І він мав рацію.

„Так, але я мушу дівчину взяти звідси,“ сказав проповідник. „Я знайшов для неї школу, що буде як раз відповідна для

неї. Буде она звідси досить далеко, так що сї люди не будуть більше на ню виливали. А о скільки я знаю, у неї є гроші, отже буде чим покрити кошта науки.“

— „Хто Вам казав, що у неї є гроші?“ запитав Матей. „Тут кругом самі бідні люди: або може виглядаємо на богатих?“

— „Менї казала сама дївчина,“ відповів він, „она говорила, що бабка умираючи сказала їй що она має з чого жити і що ти опікуєш ся єї грішми.“

— „Чи она годна менї се чимсь доказати?“ запитав Матей, причім спустив свої очи в долину, бо відчув, що він не годен з чистою совістію ставити такого питаня.

— „Я не знаю“, відповів проповідник, який і самий недовіряв словам дївчини.

„У неї є лиш слова старої женщини, яка цїлими днями нїчо не робила лиш пiячила, а згодом і не при дуже добрім розумі була. Менї здаєсь що она до тої школи без гроший не піде?“

— „Нї,“ відповів проповідник, „але я може дам єї туди за служницю, причім буде могла також вчитись.“

— „Кількож коштувалаби школа?“

— „Яких 40, фунтів на рік.“

— „А она малаби там позістати на за-

вігди? Не вернулаби вже до мене ніколи? І яби вже ніколи не бачив єї?" питав старий жид, а зір єго заслонили слези. „Позвольте мені роздумати трохи, а як надумають, що і як зробити маю, то пришлю Каролю до Вас".

Тяжкий се був день для Матея, но і не лекша була єго безсонна ніч. Судьба Каролї була в єго руках. єму дійсно повірено більшу суму гроший призначених для Каролї. Ті гроші передав єму єї батько і зробив Матея повновласним опікуном, бо вповні довіряв єму. Но про се ніхто не знав; і документів не було жадних, з яких можнаби було про се дізнатись.

Хвиля за хвилиною і Матей все більше журив ся, що єму робити. Кобиж була стара бабка ще пожила строхи, був би може віддав Каролю за якого жида. А так, дуже можливо, що оженить ся з нею хтось з тих ненависних християн і тоді все пропало; она вже ніколи не стане жидівкою, не буде належати до Божого народу; о, яке се страшне, она пропала в тім і будучім житю. Кобиж був не знав тих християн, що уміють лиш клясти, красти, упиватись та вести зіпсоване житє. Він цілий дрожав нагадуючи се все і страхав ся за будучність Каролї, про яку так завсігди дбав.

А не вкінци скажу соол. що в'н не мас прага стримувати. Он [illegible] о
рослого цвітного, сьвіжа [illegible]
нічим не зелену водо [illegible]
[illegible]

В так [illegible]
[illegible]
[illegible]
[

вігди? Не вернулаби вже до мене ніколи? І яби вже ніколи не бачив єї?" питав старий жид, а зір єго заслонили слези. „Позвольте мені роздумати трохи, а як надумають, що і як зробити маю, то пришлю Каролю до Вас".

Тяжкий се був день для Матея, но і не лекша була єго безсонна ніч. Судьба Каролї була в єго руках. єму дійсно повірено більшу суму гроший призначених для Каролї. Ті гроші передав єму єї батько і зробив Матея повновласним опікуном, бо вповні довіряв єму. Но про се ніхто не знав; і документів не було жадних, з яких можнаби було про се дізнатись.

Хвиля за хвилиною і Матей все більше журив ся, що єму робити. Кобиж була стара бабка ще пожила строхи, був би може віддав Каролю за якого жида. А так, дуже можливо, що оженить ся з нею хтось з тих ненависних християн і тоді все пропало; она вже ніколи не стане жидівкою, не буде належати до Божого народу; о, яке се страшне, она пропала в тім і будучім житю. Кобиж був не знав тих християн, що уміють лиш клясти, красти, упиватись та вести зіпсоване житє. Він цілий дрожав нагадуючи се все і страхав ся за будучність Каролї, про яку так завсїгди дбав.

Але вкінци сказав собі, що він не має права стримувати [illegible] дорослою дівчиною, і розуміла своєю [illegible], нічим не звязану волю і опановати [illegible] [illegible].

[illegible] перед [illegible] [illegible] [illegible]

ти Каролю. Він не сьміє пустати єї в вир злобного, обманчивого сьвіта. Якжеж охоронити єї? Піде она до тої школи, то утече з під єго нагляду. Самий проповідник казав, що она буде віддалена від сего виливу і не поверне вже більше. Сї гадки мучили єго і він не відважив ся сего вечера говорити з Каролею.

Аж доперва другого вечера, якраз в неділю, коли Кароля зійшла лагодити єму вечеру він постановив говорити з нею. Она передягла свою жалобну одіж, щоб не нищити і прийшла лиш в своїй убогій щоденній одежі. Лице у неї було бліде, але в очах спочивало якесь вдоволене ба навіть щасте. Він спокійно наглядав за нею і бажав відчитати єї серце, відгаднути що дїєсь у єї души

— „Кароля", обізвавсь він вкінци дрожачим голосом, „ти хочеш покинути мене?"

— „Матею", відповіла она зворушена „тиж знаєш, що полишаю тебе дуже нерадо, але яб хотїла дещо знати за мого Спасителя. Ти все знаєш про твого Бога і Господа, ти молиш ся до него і заховуєш Эму суботу і Эго заповіди, а я бажаю знова робити те, що вимагає від мене мій Пан."

— „Хтож є твоїм Паном?“ питав він дрожачим голосом.

„Моїм Паном є Ісус Христос“, відповіла Кароля.

Се була убійча відповідь для Матія. Она дійсно повірила в того ложного учителя. Всї єго надії розвіялись. Він примкнув очи і бачив Кароле десь далеко від него. Робив все можливе, щоб ратувати єї, однак все на дармо. Закрив своє лице долонями і лиш стогнав. Але за хвилю почув дотик Каролених рук на єго раменах і милий, солодкий голос, який казав єму: „О, сей Христос був жидом, подібно як і ти, хиба лиш з тою ріжницею, що Він був Сином Божим — твого Бога — і Він прийшов, щоб спасти нас всїх, тай не лиш жидів, а всїх людий. Єго розняли сьвященники і був похоронений. Но Він воскрес і взнїс ся на небо. Се все я вичитала в моїй книжцї. Ти о тім нїчо не знав, інакше був бись менї сказав; ти лиш говорив, що твій Бог є лиш Богом жидів. А моя книжка каже, що Бог любить цїлий сьвіт і що Він післав свого єдинородного Сина, щоби спас всїх, котрі увірять в Него. Я можу тебе прочитати тобі з моєї книжки; она писана в нашій мові і ми годні розуміти єї“

— В ушах старого жида відбивались *сі* слова, як акт Божого оскарженя, як докір, який проймав цілу єго душу. Він підніс ся зі свого сидженя і сказав:

„Мій нарід каже, що Він проклятий.“

Зшивована Кароля не знала, що на се відповісти. Та вскорі нагадала собі, що ті жиди, що розняли Ісуса говорили так само, як і він. І колиб він був стояв там побіч них, бувби тоже кликав: розпни, розпни Єго. Кароли дуже тяжко стало на серцю і не лишалось їй нічо иньше, хиба вступитись від него. Однак на відході сказала ще: „О, я люблю Єго, я люблю Єго цілим серцем, бо Він умер за мене. Колиб я могла умерти за Него. Я не перестану просити — молити Єго доти, доки ти, Матею не полюбиш Єго так, як я Єго люблю.

Пояснювати ще більше не треба було. Матей дістав докладну відповідь. Чув на свої власні уха, що Кароля увірила в того ненависнного Назорея, що узнає Єго своїм Паном, отже для него она страчена. Тому сказав він другої днини Кароли, щоб пішла до провозиника і щоб сказала, що він буде що тижня виплачувати потрібну для неї суму гроший аж до 21 — го року, а тоді буде могла вибрати собі ренту гро-

ний, якими до того часу мусить поки що він опікуватись. Нім прийшла слідуюча субота, Кароля вже виїхала і він полишив ся самий.

Житє, яке Кароля почала вести тепер, було цілком відмінне від попереднього. Еї приняли до одного сільского інституту призначеного для дівчат якраз того самого віку. Тут знайшла она гарно упорядковане, християньске житє. Управитель інституту, яким власне був знаний вже проповідник порадив їй, щоб она для власного добра, нічо нігде не говорила про своє минуле житє, про обставини в яких виховалась і она се прирекла. Кароля приноровилась тепер до правил гарного виховання, які стали відтак окрасою еї учительского стану, до якого готовилась. У неї був тоже гарний голос до сьпіву і его Кароля не занедбала, а ще кращим виробила.

А що внутра церкви она перед тим майже не бачила, то тепер видалось їй се чимсь величавим. Она відвідувала звичайну сільску церкву; однак сама просторість харлість будинку, поважний настрій людий, все те упевняло еї, що люди певно дуже люблять свого Спасителя, коли дбають і шанують дім молитви.

З часом пізнавала Кароля духа християньства все більше і більше. Зрозуміла як відносять ся Эвангелисти в своїх писанях оден до другого що до змісту подій з житя І. Христа. Хоч любов до Спасителя лишилась у неї все тої самої дитинячої вдачі і віра і запал до гарного християньского житя все ті самі. Одиноким єї бажанєм було слідувати по волі Христа і тим она ріжнилась від других дівчат, які впрочім не переходили сеї дороги до Христа, що Кароля і в своїм серцю не відчули благодати божої так сильно як она.

За минувшину Кароля і не нагадувала, не було коли. Теперішність подавали їй так богато нового, захоплюючого та поучаючого, що цілий час був заповнений якби ланцом нових гадок. І не було у неї нічого що нагадалоб їй минувшину.

Матей уважав єї якби пропавшу і навіть не пере[illegible]вав ся з нею. З процентів від єї гроший виплачував інститутови що місяця умовлену суму гроший і лиш домагав ся за кождим разом поквітованя, бо він таки [illegible] християнам. І працював в своїм шевчарни як звичайно. Пере[illegible] хвилї придбали єму кілька нових рівчиків на єго чолї, зрештою сего вимагала вже і єго старість. Помешкане, де мешкала Ка-

роля стояло пусткого. Він не відважив ся винаймити єго комусь иньшому. Сусїдка робила порядок у него, але заразом мусїла дбати і за Каролину хату. Часом нагадував він сю хвилю, коли відходила від него Кароля, гаї ті слова любови до Спасителя, за котрого бажала умирати. Відтак питав себе, чи она мала рацию так говорити? Нї, не можливо, се і не справедливо. Згож прецїнь учили, що Христос був обманцем і за дїла проти - законні потерпів на хрестї. Часами причуєсь єму Каролин голос, но він завсїгди був мильним. Онаж лишила єго мабуть на те, шоб і не вертатись знова. Згодом, коли міркував, що Кароли вже є 21. років, переписав у банку гроші на єї імя і здавалось, що перервав вже послїдну нитку, яка ще дотепер лучила єго з Каролею.

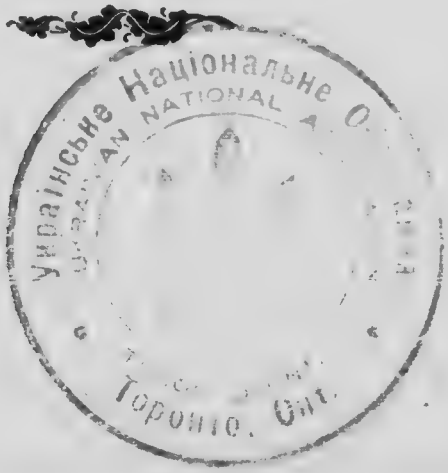

V.

Нове занятэ.

З ее безперечною правдою, що жадна [illegible] чоловіка [illegible] Духа. [illegible] принів Христос. Ту змину мусе [illegible] Бихожана серед [illegible] серед гріха, она [illegible] чувала [illegible] [illegible] і сняєтьсм, що [illegible] Христа [illegible] [illegible] [illegible]

сно [illegible]ась. Хоч і не повні вже оу[illegible]шок і хатні річі [illegible] пи[illegible]ростаріли, то Кароля в [illegible] [illegible]ниняв[illegible]ась, що чу[illegible]лась [illegible] [illegible] [illegible]

хочби як рано і робити що їй подобаєсь. Або що за гарна розривка мати підчас сніданя отворене вікно, кидати на подвіре кришечки хлиба і дивитись як прилїтає пташка та боязливо хапає їх.

Наука в школї мала розпочатись доперва по жнивах, но Кароля найшла собі роботу і час минав хутко. Она приглядалась як люди збирають збіже, як возять, як в стоги складають. При тій роботі бачила тоже і дїтий. Навіть малесенькі дїти брали мами з собою у поле, клали їх у холод, приколисували, а самі працювали. І от почує Кароля, що плаче дитя сусідки, она біжить, бере на руки і старасєь єї успокоїти; а приколисавши єго біжить між старших. Там з веде своїм звінким, милим голосом якусь нову пісню, за хвилю вторують за нєю вже і старі люди і здавалось, що по нїй дух житя ввійшов в село. Тож і не диво, що таки в перших днях здобула она собі прихильність всякого, з ким здибалась, або хто чув чи бачив єї гарне поведенє.

Газелмонт мале село; і вість про нову учительку вмить розбігла по цїлому селу. Кождий говорив за нїю з одушевленєм. Ся вість дійшла тоже слухів панї Арнольд,

яка була одною з найповажнійших дам в цілій околици. Навіть самий пан Арнольд і єго син Пилип, вернувши вечером до дому, розеказували про нову учительку панну Фідлінґ, що то занимаєсь малими дітьми, бавить їх та приколисує, що і людям дуже подобаєсь.

— „І що ти думаєш про ню?“ — питала пані Арнольд свого сина.

— „Она має дуже гарний голос“, нинькомодав він. Але не споминав мамі, що він так як дивить ся на Каролю простоволосу, лицем звернену до сонця, а з єї повних грудий відобуваєсь звінкий голос, той голос, що ще тепер звенить в єго ушах. Она мабуть і не завважала єго, бо був між гуртом мущин, тай була дуже занята. Но він мусить від того часу про ню думати і потішаєсь тим, що завтра побачить єї знова.

Невелике село Газельмонт було не лиш в гарнім положеню, але і уряджене гарно. В селї двірский парк. Хати всї муровані з білого каменя, а коло кождої хати старанно плеканий сад. Корчми не було: був лиш оден склеп, яким управляла сама громада. Посеред села побудована церква, трохи близше читальня, відтак

мешканє проповідника, а дорога що вела попри школу, а дальше через парк, лучила сї всї будовини в одно сусїдство.

А в дворі замешкували вже від кількох поколїнь родина Арнольдів. Самий обшар двірский перейшов від давних властителїв Газельмонтів на родину Стюартів, а теперішна властителька була вдовою. Але родина Арнольдів, хоч лиш наймали двірскі добра, то однак не думали, щоб коли приходилось їм полишати їх. За час винайму они стали досить богатими; мали найкраще управлену рілю, а в околици були загально поважані і шановані. Пані Стюарт віддала їм управу своїх добрів, а пан Арнольд збирав навіть гроші від тих, що винаймали ще крім него самого. Сама пані Стюарт мало коли і в дома була, а ціла відвічальність і всї справи були в руках Арнольда. Він наче батько подавав всякі ради людям. Був тоже предсїдателем у церкві і єли навіть не прийшов коли до церкви, то не бракувало там єго жени і сина.

В родинї був стародавний звичай прочитувати в вечер якийсь уступ з св. Письма. Пані Арнольд робила се тоже і кождого раня, а доки син Пилип був ще молодшим, то мусів разом з нею читати. Она розділювали біблїю так, щоб через рік про-

читати її цілу. В тім році прочитувала она вже по раз трийнятий. А захорує лехто в сусїдстві, она відвідує его що днини та прочитує відповідні уступи з св. Письма.

Чужинцї тут мало заходили. Одинокою чужою людиною була учителька і зглядом неї відчували панї Арнольд також певні обовязки. Она звичайно вглядала науку в школї, то знов засобляла єї в господарскі продукта о скільки потрібно їх було для прожитку одної людини. А впрочім учителька не бувала довше чим оден рік, бо житє тут було монотонне та скучне

Українська
Торонто, Онт.

VI.

Нові приятелї.

Другої днини з. Кароля прийшла до Газельмонт, прийшла до неї панї Арнольд, щоб відвідати єї. Шкільний будинок був побудований з камня, а зараз попри школу знаходив ся осібний дімок — помешкане учительки. Будинок будований до половини з камїня, а решту з дерева. Дах соломяний, порослий густим мохом. Двері були тодї відчинені; а панї Арнольд переходячи вже огородцем, бачила Каролю в кухни похилену над якоюсь книжкою. Она і не сподївалась, що хтось до неї зближає ся. Панї Арнольд пишкому дивилась на Каролине лице; оно видалось їй кращим, яке коли небудь бачила і в цїлїй околици не находила она подібного.

Та не мала богато часу, щоб докладно приглянутись, бо скоро зближилась до дверий побачила єї Кароля і прибігла їй на зустріч. Обома руками хопила она руку панї Арнольд. „Се мабуть ви панї Арноль", сказала она. Ще нїм побачила вас, я чула про вас богато доброго і колиб були ви не прийшли до мене, то я булаб прийшла до вас. Ви вже старали для мене бор[illegible], чим я прийшла, бо побудували

для мене такий гарний дімок. Все мабуть що лиш є тут красного, то певно від вас. О, як тут гарно, де лиш погляну! Я ще ніколи перед тим не мала свого дому. Делиб я могла що небудь доброго зробити для вас, яб дуже рада послужила вам".

— „О, я сподіюсь, що ви будете наші діти добре учили, а се буде найкращою нагородою для мене", — відповіла пані Арнольд.

„Та я се маю робити ради Христа", відповіла Кароля „бо на се мене і післав Господь сюди. І колиб був Господь питав мене, яку роботу я собі вибираю, то я булаби сказала, що хоту учити дітий і кращого місця від сего я булаб не найшла; Бог добрий, та прислав мене сюди. І тішуся, що буду могла з вами бачитись, та до відуватись за Спасителя, та що Він від мене вимагає; а може оно колись прийде і до сего, що стану вам в пригоді. Я не маю в сьвіті нікого, когоб назвала своїм приятелем; але маю в Бозі надію, що тут я найду і дім і приятелів. А можеб власне ви займились мною і подали хоч крихітку любови?"

— „Донько люба", відповіла пані Арнольд, „розумієсь, зроблю се з охотою".

„Колиж так, то я щаслива", урадовалась Кароля. „Вправді я ніколи не сумувала відколи пізнала Христа, от вже три роки, а тепер і післав Він мене сюди, де мабуть ніхто не сумує. Жите тут не трудне, веселе і приятне. Ти всї тут так, наче браття і сестри і ніхто не голодує і ніяцтва та других лихих поступків тут нема!

Кароля мало коли нагадувала свою минулу, хоба в хвилях, коли входила в кращe товариство, коли находила приміских людий, або, як тепер дістала таке ідейне занятє між тверезими, спокійними людьми. Она порівнувала їх з колишними обставинами єї житя з окруженєм — людьми, між якими она виховувалась і чулась тепер наче у брам Божого раю.

— „А однак маємо ми свої журби, свій хрест", сказала пані Арнольд.

— „О, се нічо", завважала Кароля. „Люди, що знають Христа і люблять Єго, не знають жадних тягарів; що иньшого люди, які Христа не знають. Їх журба часами така прикра, що заледви зносять єї. А тут нам ніхто не перешкаджає, ніхто не відводить нас від служби Богу. Жите тут наче в раю, де з людьми перебував самий Бог".

— „Так, але покуса вкралась і там і наші перші родичі дали звестись; таке саме і тут, поживши то зобачили, що дявол робить сьмо рожу і тут і що люди і тут мусять укритись перед Богом. І гнімки [illegible]

„Чи думаєте, що і Він се притрапив [illegible]?“ питала Кароля. Я ще не так дуже досьвіду маю; Спасителя знаю щойно дуже короткий час; але за той час, я ще ніколи не бажала криґтись перед Ним; ніколи не хотіла відлучитись від Него.“

„Ти ще маєш дуже мало власти за правдиве житє“, відповіла пані Арнольд. „Ти старайся, щоб твої душевні переконаня не змінились. А то прийде час, коли инші річи займуть твій ум і то ді охолоне сьвята ревність.“

„Я не можу і думати за се“, відповіла Кароля — „щоб я мала коли забути за мого Спасителя. Яби знову страціла все те, що Він мені тепер дав. А забути за се все, булоб з моєї сторони такою невдячностію, якої сьвіт не бачив. Він задля мене прийшов на сей сьвіт, задля мене умер на Голгофті, приймив на себе всі мої гріхи і все те, що зробив Він для мене забути? Ні, ні, се не можливе! Я радше бажалаб по

терпіти що небудь прикрого, який небудь хрест понести, хочби і як тяжкий; хочби і такі терпіня, які терпів Христос коли увінчаний терневою короною, ніс хрест за мене. Чим більше терпілаб я за Него, тим більше булаб подібною Єму.

Коли пані Арнольд, вертаючи домів роздумувала над тим, що говорила Кароля, мусіла признати, що она цілком відмінна від всїх попередних учительок які там учили. Прямо подивляла єї энтузіязм зглядом Спасителя. Она навіть ріжнилась від всїх християн. Про Христа говорила так, начеб Єго особисто знала; а дорогою, яку поручив нам Христос, ішла она стопа за стопою, начеб бачила Єго перед собою. І відчувала, що так повинні робити всї, що Христа пізнали. В цїлім єї эстві, в словах добачувала теплоту і силу, які робили єї вдоволеною і не могла інакше сказати як, що Кароля се лїпше дитя Боже.

Відтак згадала свого сина Пилипа. Коли Кароля в кількох хвилях захопила єї седце, то що сталоб ся з ним, колиб зближив ся до неї, та пізнаэ єї. Він був одинаком, тож і одиноким єї бажанэм було, оженити єго як найщасливійше. Знова подумала, що не добре булоб, колиб Пилип женив ся зі звичайною учителькою.

А люди були вже вдоволені Каролею, коли чули, що єї вибрала пані Стюарт, котра в виборі мало коли помилялась. А коли ще довідались, що у Карелї є споре майно, то ще більше єї поважали, а навіть дивувались, що така богата дівчина вдоволяєсь посадою звичайної учительки на селї.

Пан Арноль переїжджаючи одного разу з Пилипом попри школу, говорив з Каролею і в бесїдї натякнуъ їй на гроші кажучи, що она моглаби тут скористати з них пожичаючи їх на значно більший процент. Але Кароля відповіла: „Менї цїлком о се не ходить, щоб придбати більше гроший; я маю більше, чим тепер потребую. Знова тут нема таких бідних людий, котрим би я могла помагати, тут всї мають все, що потрібне до житя. А видатків я більших не маю.“

— „А може колись пізнїйше будете потребували більше гроший“, завважив несьміливо Пилип — „бож і убирати ся, думаю, любите як і другі дївчата“.

— „О, заледви“, відповіла Кароля — „бо якби я виглядала в гарній сукни у школї між дїтьми, або хочби в кухни. А хочби і не се, то я таки не буду в сьвітї

більше поважаною від Марії, матери нашого Спасителя. А мені все здаєть ся, що она і в такім домику мешкала, як отсей, де я мешкаю, то най хоч тим буду подібною до неї. Не інакше певно мешкали і убирались Марія і Марта, що принимали Христа і Эму услугували, та прочі сьвяті дівиці. Я хочу бути їм подібною, хоч я може і богатша від них, я щаслива і вдоволена тим, що є.“

— „То Ви не бажаєте бути в сім сьвіті богатою і знатною особою?“ спитав дальше Пилип. — „Та як се?“ спитала она. „Хибаж не сказав Христос: Коли маєте поживу і одіж, будьте вдоволені? А хто хоче бути більший, най буде всім слугою. Ви мабуть не вірите мені, але я аж надто вдоволена своєю долею.“

Кароля відчувала, що єї нарозуміли і приємно їй стало. Она вдоволялась Христом; щаслива, що належить до Эго послідувателів. Бесіда єї заключалась в словах псальмопівця: „Господи, коли Тебе маю, не дбаю ні про небесне, ні земне.“ І она ніяк не могла зрозуміти, чому не всї люди так думають, як она.

Незадовго завважала пані Арнольд, що люди, які перше приходили за всякими

порадами до них, тепер звернулись до Каролї. Она довідувалась, що всї тепер говорять лиш за Каролю і всї хвалять єї. Своїм дитинячим, щирим, розумним але покірним поведенєм стала она улюбленою всїм. Християнство проповідувала не лиш словами, але дїлами. В деяких родинах занедбано було біблїю, але тепер взяли єї знова до рук, тай прочитували єї так старі, як і дїти. Люди пізнавали, що Христос був рівно робітником, як і они, рівно убогім і що наука Христа, се в першій мірі ідея працюючої кляси людий.

Панї Арнольд вірила, що та ревність, сьвіжість і захопленє не потревають довго і знова буде все по давньому. Може она лиш так бажала? Всеж таки она воліла щоб Кароля не робила таких уваг Пилипови, єли з рівною приязнию відноситься до всїх. Инакше може думав Пилип. Він завсїгди бував між молодїжию, особливо підчас науки сьпіву. Ба, навіть пан Арнольд любив заходити і з молодими забавитись.

Коли одного разу вернув він вечером зі школи, питала єго панї Арнольд, що він думає про Каролю?

— „Она чемна женщина і повна житя. Особливо знає она, як поводитись з моло-

дими людьми. Я вже нераз бажав, щоб у нас була така донька".

— „Певно всї залюбились у нїй?" докинула панї Арнольд. „Не думаю, чи она булаб доброю жінкою для нашого Пилипа?"

— „О деж там!" відповів він. „Се не булоб добре. Она собі добра і гарна, але се не пара Пилипови. Він мусить дістати таку, що трохи висше стоїть від неї; колиб я навіть дещо завважав, то буду всїми силами противитись і не допущу до сего, щоб навіть думав про ню."

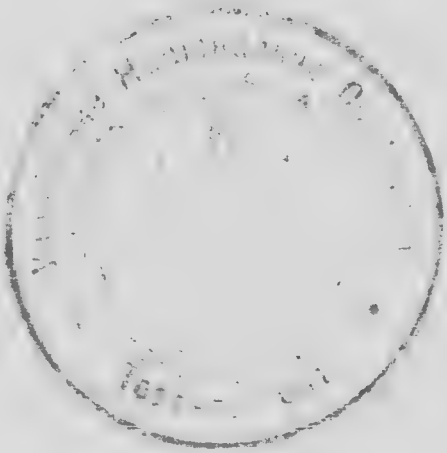

VII.

Ратунок.

Рік зі всїми своїми змінами проминув, а Кароля нї одного вечера не провела поза домом. Дім ставав їй щораз то дорожшим: першим місцем на сьвіті, що так виразитись можна. А люди знали, що она розумна, що приятелїв у неї нема, що прийшла до них прямо зі школи; за минувшину она з нїким не говорила і нїхто про се зї не питав. Она зірвала всяку звязь з минувшиною, забула за ню, була рада теперішности, яка подавала їй так богато доброго, рада, що годна свої здібности і силу посьвятити для добра людий і для слави Спасителя

Минули другі жнива і у людий знайшлось знова більше вільного часу. У Пилипа горіла щораз більша любов до Каролї, та висказати єї не сьмів. Він знав, що сему булиб противні родичі, а поступати проти їх волї він не хотів. І не відважив ся говорити про се Кароли, бо бояв ся, щоб не покинула цїлком школи, та не поїхала деінде, сего він прямо страхав ся. Щож було єму робити? Її покірне, чисте серце і житє припали єму до серця. Він знав

що не робить она для Христа, для слави Спасителя для всїм. І власне на тій точцї бачив він своє много низшим бі-ней. Бажав навіть бути б'ним, вспав для б'ацтва, яким перень[illegible] люцій. Бальзо споминая[illegible] склав для него, а[illegible] для виразнїйше, що всї они вязані з[illegible] чами. Власне недавно говорила Кароля про біблїйного богача, який не відважив ся пити за Христа за для своїх богацтв. Пилип побачуває, що те саме булоб з ним, що і він не годен[illegible] пути всего ради Христа.

Було се з початком падолиста; пожовкле листє встелило землю, на дворі стало холодно. Одного пополудня зібрав ся Пилип на полюванє і всїдши на свого коня їхав в сторону школи. Доїзджаючи до школи, бачив Каролю як наглядала забаву дїтий. Він навіть вагав ся переїзджати туди, щоб не перешкодити їй. Но Кароля побачивши его підійшла до воріт, відчинила їх роблячи тим вільний перехід їздцеви. Лице еї було понуре, навіть зажурене. Завважав се Пилип і поспитав, чи не журить ся она дечим. Каролині очи звернулись на

хвилину вниз, но по хвили она поглянула єму прямо в очи і сказала: „Прийшло менї на гадку, що сказавби Вам наш Спаситель коли отвираючи вам ворота побачив, що ви зібрались на польованє. А ви знаєте, що Він і Єго ученики були робітниками і не тратили часу на такі приємности. Ну і чи се їм би подобалось? Правда, за се у біблії не сказано і може я помиляюсь, але буду над тим роздумувати."

— „Ви грех за строгі; вімовляєте житю всяких приємностів", і хотів єго завести вечер Нізрен.

— „Чи ні?" спитала Кроль. „Я не [illegible] во[illegible] і [illegible]. [illegible] спокій [illegible]

[illegible]

[illegible] Ці [illegible] Чаї [illegible] Се [illegible] бу[illegible] [illegible] Мо[illegible] [illegible] також [illegible] [illegible] [illegible] сему не спротивляєся.

Пятнайцять миль був [illegible] тому коли обуджений з задуми [illegible] вечеріє. Кінь був дуже змучений і Нилин

постановив лишити его в заїзднім домі, а самому вернути домів желізницею. До поїзду треба було ждати ему ще дві години, а ті видались ему дуже довгими. Цілий той час роздумував він над словами Каролї і бачив, що єли схотїв би так жити як она, то мусїв би урядити своє житє цїлком інакше. Кілько то річий, які після его гадки належать до житя, мусївби відказатись. Колиб схотїв він так жити, як вимагає від своїх послїдувателїв св. Письмо, колиб мав бути сьвітлом і солею сьвіта, колиб мусїв жити лиш для слави Бога і виповняти его волю, кілько то би потреба пожертвованя з его сторони! Все мусїв би змінити, всего відречись. От чагадав ся ему знова голос Каролї, який недавно повторяв слова Эвангелія: „Одного тобі брак, піди, спродай своє майно і роздай убогим, а наслїдиш скарби небесні і возьми хрест твій і іди вслїд за Христом.“ Се видалось ему за богато, за велика жертва.

Вкінци припінов потяг. Урадуваний приїхав Пилип до своєї стациї та пустив ся ще кілька миль до дому пішки. Було вже коло півночи. Позаяк в дома не сподївались его сего вечера, то і нїхто не ждав на него. Тому і він не дуже спішив ся. Може о яку милю від дому завважав він в

селї маленьку поломінь. Напружив що змога зір очий, щоб добачити, щоб се мало бути. За хвилю побачив знов поломінь, а там вже пожар. Він біг що сили і коли перебіг кількадесять кроків завважав, що огонь мусить бути десь в сусїдстві школи. Здавалось єму що не добіжить. Зібрав всї сили і біг. Нагадав собі, що побіч школи молотила машина цїлий день збіже і певно іскра упала на дах та запалила будинок. Біг ще кільканайцять кроків і вкінци побачив, що не лиш школа але і помешканє Каролї горить. Кобиж годен добічи на час і виратувати Каролю з небезпеченьства? Ще кілька хвиль напруженя і він станув перед купою огнища. Двері до Каролїної хати були замкнені. Отже мусить она бути ще в хатї. Не було більш нікого, отже мусить сї самий ратувати. Кобиж она ще жива? Він підбіг до дверий: опер ся цїлою силою і двері подались, но в ту хвилю обхопив єго такий густий дим, що здавалось удусить єго. Не зважаючи однак на нїчо кинувсь він в внутро будинку і добіг до сходів, що вели на поверх. Простяг отворених дверий роздїлив на хвилю дим в два боки і Пилип побачив коло сходів умлїлу, безпритомну Каролю.

[illegible] опив зі [illegible] своїх рамена і [illegible]бігт[illegible]. За [illegible] час [illegible] огонь [illegible] йди і біг[illegible] гурмою [illegible] о нікі[illegible]ого [illegible]ник[illegible]. Першим що прибі[illegible] до огн[illegible] був [illegible]тько і Пилип мав ще якра[illegible] стільки сили, [illegible] поклав Каролю у ст[illegible] і сказав: „[illegible], ратуй її, бо [illegible] мені дорожа [illegible] моє житє! Вичерпані [illegible] х сил пова-[illegible]ль і він на землю.

Помимо того, що зе[illegible] майже всї [illegible] з села, то огню загасн[illegible] не мож було і зі школи та зі нікільного поменшканя лишились лиш муровані стїни.

Каролю перенесли до дому Арнольдів та очутили з омлиня. Пані Арнольд успокоювала її і вговорювала, що на завтра она буде цїлком здорова. Колиж були они с[illegible] ті, то пані Арнольд не вдержала тай сказала: „Волїлабим була, аби се було комусь иньшому сталось.“

— „Ей нї, дорога жінко“, відповів пан Арнольд. „Я не міг би бажати собі лїпшої доньки від Каролї. І коли наш син, як заявив менї тої хвилї, більше її любить чим своє житє, то не ставаймо на дорозі їх щастя. Я вправдї ніколи не припускав, що нашою невісткою може бути учителька, одтак я пізнав її і вірю, що они обоє будуть так щасливими як і ми.

— А може она мене не схоче", зауважив Филипп поглядаючи на свою маму.

— „Нема обави", відповіла мати. „Она може бути рада, що трафляєсь їй така гарна партія, а не коли ти ся вирвав від нехибної смерти.

Но Филипп відчував, що єго учителка не не дає єму права до неї. Він знав, що була завсігди готовою умирати, єсли єго бажав від неї Спаситель, она була більше геройского духа перших християньских мучеників і ніколи булаб не вагувалась умерти за Христа. Що до смерти, була она тої гадки, що Павло, коли сказав: „Бажаю розстатись з тим сьвітом, щоб борше бути з Христом."

[illegible] Кароля успокоїно [illegible]зала, поля- [illegible]ний ра- [illegible]ав ору- [illegible] мертної [illegible]хувалась [illegible]ий спосіб [illegible]ала, що се оповіла- не зворушує єго. [illegible] булоб щось страшного, колиб ли б [illegible]ягнули в тім огни", сказав він. — „А я за се цілком не думала", відповіла она. „Можли[illegible] що оно булоб страшним для вас. [illegible] може оно

булоб о много лїпше для мене. Перше, що я безпечно булаб побачила Спасителя. Я вірю, що булам близко смерти, але не памятаю нїчого. Памятаю, лиш що коли збудилам ся, зійшлам по сходах і дійшлам до дверий. І цікава, деб я була тепер, єли ви булиб не виратували мене

— „Ви може за се і гнїваєтесь, що я вас виратував?“ спитав він.

— „О, нї“, відповіла Кароля і протягнула до него свої руки. „Я дякую вам за се, що виратували мене.

Не гадка, що він леда хвилю і міг спізнитись, все страхала его. Він лишив єї а самий пішов на місце пожарища. По дорозї розмумував, що бувби він робив, слиб був одну хвилину спізнав ся і не виратував Каролї. Відтак розмумував, що она мусить перебувати у них так довго, доки не побудують нового мешканя коло школи, но до нового року заледви чи побудують. За той час сподївав ся він здобути собі єї любов, бо інакше житє для него без неї і так не імовірне.

Пилип радів бачучи Каролю, що поводилась у них наче в дома, та бралась за всяку роботу. Така вже єї і вдача була, що робила другим добро в яких би она обста-

винах не була. І чим більше пані Арнольд прихилялась до неї, тим більше Кароля любила єї і она переконалась, що єлиб Кароля була єї невісткою, то не інакше булоб і тоді; мусїла любити єї.

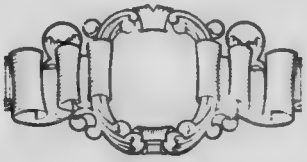

TORONTO, ONT.
Торонто, Онт.

VIII.

Осьвідчене.

Скоро пробігали Кароли дні і тижні, бо прийшла до родини Арнольдів і чудна в цема не меньше, як в шкільнім поменканю. Вправді не мала те і самої свободи, але зате відчувала, що всі любять і поважають єї, чого перше не зазнавала від нікого. Дубровська, що Пилип радив, [illegible] і [illegible] ріть з нею, а навіть старий Ар[illegible] [illegible] єї у своїм домі. Н[illegible] огню в школі погорівши її без річи; не [illegible] тувала навіть біблію, яку успіла хопити [illegible] і [illegible] заховати. Зате тепер пан Ар[illegible] [illegible] поблизького [illegible] [illegible] [illegible]

і відбудуюєть сей дімок, то вже він не буде еї домом.

Коли повернула знов до школи, застала вже там Пилипа. „Я зайшов, щоб побачити, чи не треба вам дещо помочи“ — сказав він. — „О, ні“, відповіла Кароля. „Вже готове все. А я була щойно коло мого давнього домика, тай роздумую, яка се велика шкода, що він так знищив ся. І бачить ся мені, що він вже для мене ніколи не буде тим дорогим домом, яким був перше.“

— „Я думаю, що він вам ще більше сподобаєсь, як его відбудують. Оно не може бути все однакове. Чи думаєте, що моє житє булоб те саме, колиб ви були погибли тої нещасної ночи? Кароло, послухай мене хвилю! Я знаю, що я не є так доброю людиною, як ти, але я не можу довше мовчати; я мушу тобі осьвідчити свою любов. Кароло, я люблю тебе, цілим серцем люблю. Завтрішне Різдво буде для мене одним з найкращих коли з твоїх уст почую, що будеш моєю жінкою.

Кароля не відповідала нічого. Здавалось не пійняла, що він говорить, Она ніколи не думала, що Пилип аж так далеко про неї думає. Она знала, що ціле село дивить ся на него як і на его батька, як

людий заможних, впливових, як дорадників у всяких справах. Як се можливо, щоб син так богатих родичів просив еї о руку коли она лиш звичайна собі сельска учителька?

— „Не хочеш мені відповісти ні слова?“ спитав Пилип.

— „Я не знаю, що відповісти маю“, відповіла дрожачи Кароля, „я ніколи перед тим про се не думала. Чи се правда, що ти говориш?“

— „Така правда як се, що бачиш мене перед собою“, з натиском відповів Пилип. — „Я не любив жадної дівчини, але тебе я полюбив від першої хвилї, коли побачив тебе. І скриватись з тим довше не можу. Скажиж мені чи можеш мене навзаїм любити!“

— „Алеж я ніколи про се перед тим не думала“, відповіла Кароля зворушена.

— Королю дорога, таж ти могла вже пізнати мене досить добре і я не думаю, що ти не звертала жадної уваги, що я з повагою і любовю все відносив ся до тебе, не лишай мене в сумніві, а скажи чи можеш мене любити?“

— „О се не потрібно питати мене, чи можу тебе любити“, відповіла Кароля.

„колиж любиш мене, то і я не можу інакше думати, а лиш любити тебе.“

Она не могла поняти, не бачила причини, чому якраз еї мав він любити. Чому погорджує він всіми иньшими дівчатами, які часто відвідували дім его родичів і які борше ему лицювали, чим она, звичайна учителька. Она приступила до него близше поглянула ему просто в очи і запитала: „Чи ти певний, що я є відповідною бути тобі за жінку? У мене хиба голос гарний, а я знаю, що твоя мати домагаесь дечого більше від своеї будучої невістки як се, що дістанеш за мною.“

— „Твій голос мені милійший, чим музика цілого сьвіта. Я мушу тебе мати, щоб стати лїпшим християнином. Мій батько і мати будуть тебе любити цілим серцем.“

Повільним кроком вертали обое до дому. В хатах, попри які переходили вже сьвітилось сьвітло. Чувства радости і щастя наповнили серце Каролї. Сих людий полюбила она від першої хвилї, а тепер буде она завсїгди з ними. Она думала‘ що позістане тут лиш на якийсь неозначений час як учителька, а тут віддаючись за Пилипа мае она стати панею тарних поко-

їв які назве своїм дійсним домом і позіставши у них на завсїгди?

Кароля не годна була тої ночи заснути; лежала з примкненими очима, щаслива наче дитя, яке обдаровано якимсь надзвичайним дарунком. Она вірила, що всяке щастє, вся доля походить від Господа; була отже готовою в повній гармонії слїдувати за волею Божою, не бажала нічого більше, лиш щоб дїялась Його воля. Ся сьвідомість успокоювала єї серце, подавала радість і спокій в Бозї. Вузка стежка, якою она мала переходити, стала ся для неї дорогою щасливого спокою.

Наступив празник Різдва єї Спасителя. Давнїйшими роками була она сеї днини занята виключно своїм Спасителем. А сего року богато з сего змінилось. Сего Різдва ішла она побіч Пилипа до церкви, в однїй лавці і [illegible] з одної книжки пісні сьпівали. Так бажав [illegible] Пилип, щоб тим показати кожному [illegible] спадватись треба. Про своє особисті чувства не говорив він ще нікому [illegible] батькови, анї матері, але [illegible] таке товариство [illegible] Кароль поглянувши як [illegible] нахилили до молитви, [illegible] по [illegible].

Дехто здогадував чому зворушилось серце пані Арнольд. Говорили про се люди як вертали з церкви. Що думає Пилип про Каролю не було тайною і дехто казав, що він понижає себе такою женячкою, бо міг був женитись з дівчиною, що мала більше майна, чим Кароля. Але більшість людий тішились тим, що они [illegible] полюбились, бо казали, що лїпше женитись по любови, чим задля богацтва. І [illegible] їм мали они слушність.

По полудни ходили обоє на прохід і вже над вечером вертали домів. Не причувала Кароля що жде єї дома. Колиж позасїдали до вечери, почав пан Арнольд розповідати, що він тої днини довідав ся. Звертаючись до Пилипа, сказав він: „Ти пригадуєш собі, що перед кількома роками [illegible] Томлей Ю'ітон посиб загадковою [illegible] „Чому - ж би ні? відповів Пилип. Сеж він був [illegible] шкільний [illegible] [illegible] попав в панцке товариство, [illegible] відослала єго родина до Льондону, [illegible] [illegible] з грішми по [illegible] [illegible] [illegible]

перечує і каже, що докаже, що він тої ночи коли поповнено морд, був у своєї дівчини. Як не відшукають тої дівчини, то хто знає чи будуть его судити Мордерця називаєсь Юрій Бассет."

Ледви Кароля зачула се імя, сейчас поблїдла і цїла задрожала. Се був власне той молодий мущина який ще в часї еї перебуваня у старого жида Матея вмовляв еї, що она мусить бути его жінкою. Эї перейняв то дрощ, то горяч, однак она перемогла себе і наразї не сказала про се нїчого. Перепросила всїх і сказала, що она дуже змучена, та хоче піти відпочити. З тим відійшла до своеї кімнати.

Тут розгорілась в еї души найзявзятїйша борба. Що їй робити; она, як порадив їй проповідник таїла свою темну минувшину, нї одно слово про се не вийшло з еї уст, а тепер так все склалось, що она мусить виявити свої молоді лїта. З відразою нагадала она ті часи, ті улицї і тих людий, що уміли лиш проклинати, красти та піячити. З відразою нагадала она і того Юрія Бассета, який особливо послїдними часами старав ся позискати еї для себе хоч она все рішучо відмовлялась.

IX.

Витручена.

Довго клячала Кароля в своїй кімнаті та молилась Богу. Перше нім порішила що їй дальше робити, бажала поручити своє затурбоване серце Божій опіці і воли. Відтак встала і почала роздумувати. Що належить до дітий божих, о тім не сумнівалась. Чотири роки прожила она в злуці з Богом. А тепер бачить, що стежка, яка за той час була такою ясною і гарною, тепер стає темною і повною терпінь. Всяко роздумувала. Може Всевишний укриє єї минувшину перед людьми, яких она любила і які любили єї? А може вимагає від неї такої жертви і она мусить розстатись з сим тихим закутком, розвіяти всї свої надії, стратити і те щасте, яке на так коротеньку хвилину усьміхнулось? Ніхто не годен сего відгаднути. Те, що бачила тої злобної ночи над озером не знав ніхто. Чиж не ліпше забути те, що минулось і до справи не мішатись? — Потім нагадала Пилипа. Він може нагадати собі своїх предків на яких не було жадної змази. Чим же она похвалить ся? Чи може старою бабкою, яка з

дня на день пролежувала пяною, тай померла в нуждї і в нужденнім піддашу?

Кобиж був Пилип не полюбив єї і не питав, чи буде єго жінкою, булаб скорше укрила свою тайну. О, як щасливою була она в шкільнім помешканю! Як спокійно плили там днї за днями! Задля того щасливого куточка полюбила она і людий і околицю. І може булаб провела там богато щасливих лїт. А тепер бачить, що єї витрутять.

А єли она виявить все і утратить сю посаду і родину Арнольдів то яка з сего користь? Она мусить станути за сьвідка проти Юрія Бассета; она була одинокою, що могла в тій справі щось рішучого сказати, бож бачила на свої очи, що се він був що плив тої ночи по озері самий, без товариша. А єли зголосить ся за сьвідка, буде причиною правдоподібно єго смерти за поповнений тої ночи морд. Чиж се єї обовязок? Чи лїпше заховати все в тайнї?

Она чула як студений піт обливає цїле єї тіло, а журба проникала душу. Но і Господь не лишив єї без своєї помочи.

Она кинула оком на Новий Завіт з якого она черпала всї знаня про житє Христа. Взяла до рук книжку і отворивши

читала: „І приймовши до них говорив: Пильнуйте і молїть ся, щоб не ввійшли в спокусу. Знов відійшов Він і молив ся глаголючи: Отче мій, єлч можна, нехай мимо йде від мене чаша ся; тільки-ж не як я хочу, а як Ти.“

Она вклякнула [illegible] закривши своє лице руками мол[illegible] на хоче зробити те, що повинна, хоч[illegible] ли те, що є волею Бога. Спаситель не уникав чаші, Він пив єї, не уникав ганьби і наругань; били Єго по твари і плювали на Него. Пригноблена була Єго душа аж до смерти і Отець небесний не ухиляв терпінь. Він протерпів хрест, а слїдувателї малиб ухи[illegible] від терпінь. Ні, возьми хрест свій і іди в слїд за мною.

Свою дорогу бачила щораз яснїйшою. Він вів єї на гору терпінь, стежкою вузкою тернистою. Но она була готова зробити що лиш буде волею єї Спасителя. Она вела порішена на всякий рішучий крок.

Всеж таки станула ще перед дверима панів Арнольдів і з,за шкляних дверий поглянула на них. Там все таке гарне, приємне! Пан Арнольд і Пилип сидїли і читали. Панї Арнольд колисалась в кріслї примкнувши очи. Стіл застелений до вечери.

Кароля отворила тихенько двері і ввійшла так, що ніхто не завважав. Здавалось їй не можливим перервати сю тишину і одним ударом розвіяти всї мрії і надії. Лице єї було бліде, лиш очи горіли наче огонь. Ціле єї тїло дрожало. Завважав се перший Пилип і підскочив, щоб задержати єї від омлїня. Но Кароля успокоїла его даючи знак рукою і промовила:

— Приходжу, щоб вам щось сказати, я мабуть повинна була зробити се борше мабуть о много лїпше булоб. Я є та дївчина, котру Юрій Бассет звав колись своєю і тепер знаю, що булам сьвідком морду, який він поповнив.“

— „Каролю!“ закричав Пилип. „Се не можливо. Ти хора!“

— „Нї“ — відповіла Кароля. „Се виглядає на сон, алеж коби се сон. Но се правда. Я стояла тої ночи на березї озера і бачила як двох мущин сперечались в човнї. Но я нїколи не думала, що той другий мущина зістав замордований. Я нїколи нїчо про се і не чула, а тої ночи померла якраз моя бабка.

— „Моє ти дитя“ — озвав ся пан Арнольд — „ходи і сядь собі та розскажи, щоб знали ми щось певного.“

Кароля сїла на вказанім кріслї. Пилип і панї Арнольд утомлені такою несподіваною новинкою посїдали напротів і нахилились, щоб виразнїйше почути дальшого оповіданя Каролї. — „Ох Боже“, сказала она по хвили. Я булаб оповіла вам се борше. але менї здавалось, що я се вже забула. Коли ще була я малою, я мешкала там у всхідній части міста, в тім закутку, де люди давно забули за Бога. Ох. се страшне! Ви не годні повірити, в якім безбожію жиють там люди. А Юрій Бассет мешкав на тій самій улици. Я ще тоді незнала, що піяньство, се гріх. піячити уходило там за щось звичайного. Там люди такі темні. непросьвічені, а безбожні як погани. Добрі люди нїколи не хотїли там мешкати!“

— „Якже ти там попалась?“ запитала панї Арнольд, бо нї пан Арнольд. нї Пилип не годні були в тій хвили добути з себе слова.

— „Я там родилась“, з жалем але повна рішучости відповіла Кароля. Моя бабка мешкала там у однім піддашу, та жила майже виключно горівкою. І не дивниця, що і я тоже навчилась пити. Она вічно лежала і менї вже було 18. лїт як она по-

мерла. Потім оден проповідник післав мене до школи, але і поралив, щоб я про свою минувшину нічо нікому не говорила. Від того часу моє житє цілком змінилось; оно було, особливо тут у вас таке гарне, таке щасливе, що здавалось мені, що я цілком забула за все минуле."

„Каролю", озвав ся знова Пилип, „чи се правда?"

— „Так, се правда", відповіла Кароля „я б дала все, аби лиш се могло бути не правдою! Але нагадала я власне тоді, коли почула імя Юрія Бассета. І мені здасть ся, що я можу нанести сорому на вашу родину. Тому я хочу лишити вас і забути, а ви мусите зробити те саме. Я чую, що не можу бути твоєю жінкою Пилипе!"

У хаті стала гробова тишина. Пані Арноль, вставши, поклала руку на рамя Пилипа; їй було прикро, що серце її сина найшла така несподівана журба; успокоювалась хиба тим, що свою любов зверне знова до матери. Кароля звернула заплакані очи на Пилипа, але він їх вже не добачував. Він уперто дивив ся на перед себе. Здавалось єму неможливим, щоб те, що висказала Кароля, було дійсним. Але спосіб і рішучість, з якою говорила, усу-

вали всякий сумнів, все мусить бути правдою. О, Каролю, люба, дорога Каролю, Різдвяний дарунок, що робив єго найщасливійшим зі всіх людий, чи можливо, щоб за нею така минувність? Чи можливо, щоб єї образ так врив ся у єго серцю, наколи она не малаб бути такою невинною, за яку він єї уважав?

„Скажіть мені, що я маю робити?“ озвалась она звертаючись до пана Арнольда. Він взяв єї студену руку і сказав: „Ти розумно кажеш, що з Нелином зи розділені на завсїгди. Менї прикро. Але найкраще, щоб ти завтра рано з відси виїхала. Чи маєш де таке місце, до когоб ти заїхала?

„Маю“, відповіла Кароля, „я нагадую собі єго знова і я не повинна була забувати єго; старий жид, у котрого ми мешкали що учив мене десять заповідий Божих, він знова заопікуєсь мною. Я піду назад до него. Він знає також докладно час, в якім померла бабка, а тої ночи бачилам Юрія Бассета над озером. І коли тої ночи погиб той мущина, то можу станути за сьвідка“.

„Ти мусиш дати знати про се поліциї“ сказав пан Арнольд, „они будуть потребували сьвідка, скоро прийде розправа“

„Так, я так і зроблю; а потім можу до

вас поверну ги?" з жалем запитала Кароля

„Ні, моя дитино", відповів він, „оно ліпше сюди не повертати. Э другі школи і я думаю, що не буде тобі трудно знайти собі посаду в иньшій школї."

— „Можливо, але я нікого не буду так любити як вас", сказала Кароля. „але щож пораджу, коли і ви вже знаете, хто я. Чому Господь не велїв менї умерти, коли я вже була так близькою смерти?

На се питане нїхто не відповів. Пилип поглянув ще раз страждучим оком на Каролю і вийшов з хати блукаючи серед нічної пітьми. Панї Арнольд вставши дорікала Кароли кажучи: „Чому ти нам того всього не сказала, як сюди прийшла? Чого зайшла до нас, заколотити нам спокій в хатї? Ти зруйнувала серце мого сина!"

— „Я вже казала", відповіла Кароля, „що проповідник наклонив мене до сего, щоб я нїчо про минувшину не говорила. Но еслиб мене був хто питав, я булаби сказала правду. Менї жаль Пилипа; но і я безрадна."

— „Не знаю, чи я тобі коли се забуду!" з досадою сказала панї Арнольд.

Кароля встала і повільним кроком пішла досвоєї кімнати.

Другої днини відвіз пан Арнольд Каролю до стациї. До Льондону треба було їхати цілий день, отже мусїла брати ранїшний потяг. По дорозї говорив ще пан Арнольд до Каролї і переконював, що єї стан не може зізволити і Пилип серед таких обставин не може оженитись з нею; се мало бути навіть незгідним з єї характером, отже лїпше се уникнути. Кароля нїби не розуміла та дивувалась, що люди, що уважають себе християнами можуть поступати з молодою послїдувателькою Христа в такий спосіб, як се їй прийшлось досьвідчити. Та порадити годї. Онаж сему не винна, що зросла серед таких обставин і коли Господь приймив єї, то не опустить єї і на будуче. І на тім они розійшли ся.

X.

Знова в Льондоні.

Вже смеркало коли Кароля зближалась [illegible] Льондону. А що був се другій день Різ[illegible]ох сьвят, то улиці міста були запов[illegible] людьми, які вийшли, щоб проходжуючись улицями позабути свої турботи. Кароля прямо настрашилась, коли згадала, що серед того натовпу і гамору она зросла. Она навіть приспанула на хвилину і питала сама себе, чого властиво она сюди повернула, чи вже нема иншого місця, деб її удатись?

Но в тій хвили якась обуджена сила [illegible] до старого приятеля тручала [illegible] Всі приятелі — християни [illegible] [illegible] Мотея, не [illegible] [illegible] [illegible]

пробував господарити собі в хаті самому, без нічиєї помочи, але се єму якось не велось; приходила отже сусїда і робила у него хатну роботу, але з сї роботи він не був так вдоволений як за часів Каролї. Бувало нагадав він, той покотять ся слези по старім поморщеним лици. Ба не знати, де она тепер перебуває? І чи добре їй поводить ся? Коби хоч не попала у злобу сего сьвіта? Коли старий Матей от так роздумував, хтось сильно загримав у двері. Він спитав „хто се" і з початку не хотїв повірити своїм ушам, що чує голос Каролї. В тій хвили відчинив він двері, а з сто грудий нче стогін дались чути лиш одно слово „Каролє"! „Каролю"! зі зворушенєм повтерив він по хвили. „чи се ти сама, чи се може лиш твій дух?"

— „Нї, дорогий Матею, се я сама, як мене бачиш; чи маєш ще місце для мене, чи можу у тебе за держатись?"

— „Господь Ізраїлев най благословить тебе моя дитино: ввійди близше; моя хата ще отворена для тебе. Але щож тебе сюди пригонить?"

— „Я не маю нїгде дому і иньших приятелів крім тебе, чи можу перебувати у тебе?"

— „Не маєш дому, ні приятелів?“ повторив Матей, „ти маєш і дім і приятеля тут на так довго, доки тобі подобаєсь. Якжеж тобі поводилось за той так довгий час?“

— „О, коротко кажучи, мені поводилось добре, але я всьо втратила. Тепер я змучена, щоб оповісти тобі все. Чи можна піти до піддаша, яб трохи хотіла відпочити?“

— „Розумієсь, моя донько! Від коли ти пішла, се мешкане стоїть пусткою; яб не годен був знести, щоб там хтось иньший замешкав. Але зажди най подам тобі дещо їсти; тиж певно і голодна, сідай собі, я тим часом злагоджу тобі дещо.“

Старий Матей брав ся розложити в печи огонь, але зі зворушеня так єму трясли ся руки, що Кароля пішла сама лагодити собі вечеру, як се бувало робила давнійше, коли приготовляла вечеру для него. За цілий той час не говорили обоє майже ні слова. Старий Матей упоював ся самою втіхою, що Кароля вернула, а знова Кароля була за сумна, щоб що небудь розповідати.

По в[illegible] пішла Кароля до піддаша. В кімнаті [illegible] все в такім порядку, як

колись полишила. Але як нужденно виглядало се все! Она ледви годна була вірити, що тут она зросла і тут буде знова проживати. Чи се можливо, щоб непощадна рука відоймила їй те щасте, яке ще вчера уважала своїм власним? Чи се була дійсність, чи лиш сон?

Она вклякнула напроти вікна, де клячала тої послідної ночи, коли відходила звідси. Она має спожити чашу яку подано їй вчера в вечер і нині она видаєсь більше гіркою чим вчера. Она витручена, выкинена і забута. І що она злого зробила? Чим згрішила?

Чи се справедливо? Она поглянула на своє минуле житє. І коли нагадала свої дитинячі літа зрозуміла, як велике добро робив старий Матей, коли остерігав єї перед всяким злом. Він не годен був єї відвернути від пізнаня зла, але не дав їй упасти в саму глубину зіпсутя. Она бавилась на березї пропасти, а єго рука вдержала єї і она в ту пропасть не упала. Чувство подяки і вдячности огорнуло єї серце і она постановила собі не лишати єго більше: він має бути єї батьком, котрого она мусить шанувати, любити і доглядати як довго Господь не возме єго до себе.

Она пізнала, що колишнє сї житє було грішне, але кращого житя она не знала. А скоро пізнала Христа, слїдувала після Єго науки так вірно як се робили Єго ученики, які бачили і чули Єго. Він простив їй гріхи і щож ті християни вимагають від неї більше? Єсли Господь приймив сї, то чомуж они відтручують сї? Чиж апостоли за часів Христа відгонили Марію Магдалину, з якої Христос прогнав сім злих духів? Бідна Кароля! Она не годна була зрозуміти, чому пан і пані Арнольд так з нею поступили.

Єсли они нею встидались, то она не моглаб бути жінкою Пилипа. Она чула нераз, що они гордять ся своїм становищем і родинним іменем, але чому властиво мали сї вигонити і більше до своєї школи не приймати? Чи уважали сї саму за так невідповідну учити їх дітий в школї? Певно, що оно так. Они мабуть не піймали сего, що Христос не лиш простив їй гріхи, але і освободив єї від них.

Она не розбираючись з одежи кинулась на убоге ліжко і змучена журбою уснула. Коли рано обудилась, першою єї гадкою було, що „Христос любить єї і своє житє дав за неї". Скріплена такою вірою розпо-

чала денну роботу. Був се день туги і терпінь. Она згадала, що дотеперішнє єї житє було вандрівкою гарним цвитучим лугом, серед якого жива вода зміцняла єї сили, а тепер приходить долина смертної тіни і єї она мусить перейти. Бачила єї перед очима і лиш просила Господа о ласку перейти єї щасливо. Она переконалась, що мусить сьвідчити проти того, що поповнив морд тої ночи. Уявляла собі, що стоїть перед судом, а зацікавлена товпа звертає на ню свої очи, щоб почути як буде сьвідчити та, що одинока могла в тій справі рішучо говорити; відтак представляють єї Юрієви Бассетови, а він трівожно споглядає на неї, бо она, се сьвідок поповненого ним морду. О, коби була судьба ухилила від неї сю неприємну хвилю!

Она чула, що старий Матей ще від рання нишпорить коло печи, знать лагодить сніданє. Він вихолив на хвилю десь на місто, мабуть на купно, щоб тим — не — сим приймити Каролю як найкраще. А коли она східцями зійшла на долину, у старого Матея провелись по лици рівчики щасливого усьміху.

— „Ох, як я тішусь, що знова тебе маю у себе“, сказав старий сердешним тоном.

— „Чи ти так дуже тужив за мною?“ спитала она.

— „Кілько разів входив в хату, кілько разів виходив, встаючи, лягаючи я згадував тебе і тужив!“ сказав Матей. а в его словах таки ще пробувалась за журба „але ти вернула знова і я думаю, ще ме не вже не будеш покидати.“

— „Ніколи“. відповіла Кароля, а поклавши свою руку на его рамя глянула в его очи і сказала дальше: „я буду тебе обходити так, як рідна донька.“

Як рідна донька. Думки старого жида полинули ще в ті часи, коли він свою жінку і одиноке дитя склав до одного гробу, яких пятьдесять літ тому і тої хвилї погребав він всї свої надії і всю свою радість „Най Господь благословить тебе“, сказав він, „бо ти знайшла ласку під покровом Всемогучого!“

В дальшій бесїдї сказала ему Кароля, що приїхала, щоб станути за сьвідка в справі Юрія Бассета. Старенький знова говорив. що щойно поліция попитувала за нею, бо Юрій Бассет висказав ся, що тої ночи був у неї. Продовжаючи дальше свою бесїду, говорив: „Но я знаю, що се не можливо, бо се було якраз [illegible] ночи, ко-

ли старенька бабка померла і ти була тоді дома, хиба сю коротеньку хвильну, коли ти виходила, щоб принести старій дещо випити. Я сказав їм, що я готов се заприсягнути в суді і здаєсь, що ми обоє будем мусіли ставати за сьвідків на тій розправі може навіть в перших наступаючих днях."

У вечер довідалась Кароля від одного знакомого, що між людьми панує ярке обурене. Она завважала, що люди суть того переконаня, що она стане в обороні Юрія Бассета, щоб его увільнити. Се було темою бесід людий. Навіть переконували одні других, що Кароля на те лиш і приїхала, щоб его виратувати. Она була одиноким сьвідком, отже не буде сьвідчити проти него, тим більше, що вже більше чим чотири роки проминуло від того часу, коли поповнено морд. Но Кароля щаслива що пізнала жерело вічної любови Божої, бо для несеня хреста наступаючих днів додавав їй Господь щораз більше сили. Зрештою Він не лишає своїх вірних слуг.

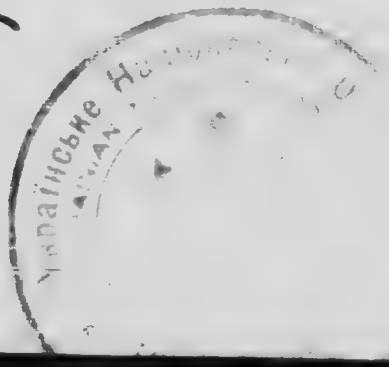

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

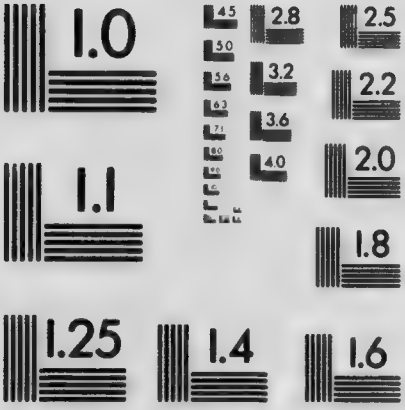

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

XI.

На розправі.

Кароля уважала за найвідповіднійше не виходити з свого помешканя так довго, доки не перейде розправа. Більшу частину часу пересиджувала она на ліжку; сі серце було дуже пригноблене коли згадувала про минувшину або і будучність. Дивувалась часами, що годна була в послідних роках призабути те все і проводити такі щасливі, спокійні хвилї сї житя, не згадуючи ні на хвилину про минуле горе.

А може Господь хоче мати сї тут, щоб помочи бідним, опущеним людям, щоб навчити їх щонебудь про Христа і дати їм те душевне щастє яке посїдала она? При таких думках і сї будучмість виявалась їй не такою темною і відчувала тоді навіть певне вдоволене згадуючи, що зможе щось доброго зробити для Христа.

Однак вірила, що не борше може щонебудь зробити, аж доки не мине розправа. Коли навіть появилась одного разу на улици, [illegible] сї сейчас знакомі [illegible] [illegible] від неї, щоб она цїл-

ком отверто обстояла за Юрієм Бассетом а коли она заявила що мусить робити те, що диктує їй совість, то переконалась, що всї віднеслись до неї дуже ворожо. З кождим днем приходила до переконаня, що з гально всї єї знакомі суть противні їй і она полишена своїй рішучости,

Щож стало ся з Пилипом? Коли він того Різдвяного вечера, який був в его житю найщасливійшим і який скінчив ся так сумно, коли Пилип вийшов з хати та пустив ся серед темної ночи шукати розради, уважав, що для него найкраще булоб не жити. Механічно проходжував ся тою дорогою, якою щойно недавно йшов побіч з Каролею. Що крок нагадував якісь слова Каролї, які она сказала до него, уявляв собі єї бистрий погляд, рішучість слів, єї усьмішку і веселе лице.

Эго серце було ще тепер зарівно прив'ий, як і тодї. Він відчував, що з нею був би провів так щасливе житє, яке лиш можливе у людий, жадна женщина не годнаб єму принести такого щасливого житя, як она. А однак все пропало! Она сама заявила, що неможливо, щоб він з нею же-

нив ся. Її уроджене, її родиме місце, виховане, її ціле минуле житє, з виїмкою кількох минувших років, були того рода, що виключали можливість, щоб стала она его жінкою. Она не була тою ідеальною дівчиною, за яку уважав він її, яка загарбала у него серце при першій стрічи. Як могла она поводитись так гарно, уходити за так взірцеву християнку, сли у неї минувшість така загадочна? Ні, она не гідна его, не може в его родину входити така женщина, як она.

Було вже по опівночи коли вернув він з проходу. Мати ще не спала. Она думала, що Пилип отворить їй своє серце, поскаржить ся і она розрадить его. Но за се він не думав. Коли рано довідав ся що Кароля вже відїхала, жалував ся, що не попращав ся з нею.

Тої днини приходили два поліцийні і питали за Каролею. Люди дивувались що за причина такого пошукуваня, та не вдовзї довідались про всякі людскі здогади, як звичайно між людьми водить ся. Говорили що Кароля не є такою, за яку її уважали і що оно добре, що завчасу довідались та остережуть себе від злого. Кароля стала у них знова чужою, незнако-

мою. тай раділи люди, що она відїхала. От так судить людий сьвіт! Часто карає він людий без справедливого суду!

— „Она не могла укривати свого характеру довго", говорила пані Арнольд до свого чоловіка.

— „Се не сьвідомо; вільна воля: бідна дівчина". відповідав муж.

Коли прийшов день розправи, Пилип не вдержав. Він постановив собі побачити ще раз Каролю. Кількоро людий з недалекого місточка, родина замордованого ішли також на розправу, однак Пилип рішив ся піти незамітно від людий. Може буде таке, що почує з єї уст все докладно і переконаєсь, що она невинна і се буде для него піджогою любови до неї!

Судова саля була битком наповнена знакомими Юрія Бассета, які подібно єму, занимались уличним волокицтвом, а многі з них були спільниками подібних справ, за яку замкнено і Бассета. Пилип бувби не втиснув ся до середини, колиб був не поміг єму один з полїцийних. Він знайшов ся тепер між найнизшою клясою людий, одягнених в подерті лахмани з всякими відражаючими виглядами тварий. Отже, се люди між якими виховалась Ка-

роля? Він чув що люди вимовляли Каролине імя на рівні з Бассетовим.

Впроваджено вязня. На Пилипа зробив він страшне вражінє. Станула на підвишеню тоже і Кароля. Яка ріжниця між обома! Она дійсно виглядала так, начеб хто напав на неї. Еї румяні лиця стали наче труп блїді, а в очах пробивав ся рішучий крок правдивого сьвідоцтва. Коли вступила на підвишенє, в сали стало тихо. Она зложила присягу. Потім сьвідчила, що Юрій Бассет, се той самий мущина, в справі якого она має сьвідчити. Подавано їй всякі питаня, на всї відповідала отверто і рішучо. Лиш голос єї дрожав. З питань і відповідий справдилось, що Юрій Бассет уважав єї дійсно за свою суджену, і раз навіть поцїлював єї. Рівно, що Кароля була тої ночи у коримі, хоч сама не ни ла там нїчого.

„Як може она так свобідно і отверто признаватись до всего, питав себе Пилип. Він не відвертав свого погляду нї на хвилину з дорогого єму блїдого лиця, повного жалю і смутку. Она оказалась єму тепер і повній невинности, лиш не міг погодити ся з тим, що она дійсно виховалась між тими людьми. Та чув також, що люди наоколо всего страшно злобились на Кароля. Та

проклинали єї, що она не сьвідчить так, щоб Юрія Бассета увільнити. Він не годен був вдержати тих наругань і проклонів і вийшов з відтам.

Біг чим борше, щоб втечи з Льондону бо щож єму за користь хочби і як довго дивив ся на Каролю? Но і дома стало тужно, самотно. Він не міг взятись за роботу, бо кожда доріжка, кождий крок нагадував єму, щось дорогого. Колиб була она померла бувби мабуть борше забув за неї.

Ввійшовши в хату не годем був промовити слова. Родичі також мовчали, бо завважували єго пригноблене. Другої дни ни одержав пан Арнольд від Каролі лист, який прочитав при обіді. Лист був менче - більше такого змісту: „[illegible] я просила вас, щоб позволили мені по[illegible] написати до вас і ви мені се по[illegible] осьміляюсь нині написати до вас кілька слів і пояснити деякі справи, щоб [illegible] дом не осудили мене безпідставно. Я пойшо вернула з суду, де переслухано Юрія Бассета. Не знаю який буде засуд, но [illegible] заяк я мусїла в суді зізнавати і вия[illegible] деяко з мого житя, то позволю собі [illegible] вам деякі поясненя.

Я розлась [illegible]

стрічки до вас пишу. Батько мій і мати померли а бабка хорувала. Я полагоджувала всяке потрібне купно, та ходила майже що денно за горівкою, якою жила бабка. Жилисьмо бідно так, що часто приходилось мені бути голодною, одіж моя була завсігди бідна. Но се все від мене не залежало. Я була відповідно такою, де Господь мене поставив! Я не вибирала собі родинного місця сама і сему я не винна, що виросла серед таких обставин. Я булаб такою мабуть і лишилась слиб не старий жид, у котрого ми мешкали. І тепер я переконалась, що він є найліпшим чоловіком якого я дотепер знала. Я не знала, що єму маю завдячити те, що пізнійше порозуміла. Він стеріг мене, скільки було у него сил від злого впливу а найбільшою прикростию для него було, коли бачив, що пю горівку, яку впрочім уживала постоянно моя бабка. Я мало не стала піячкою, хоч і не знала що се блуд. Матей не міг переконати мене, що піяньство, се переступлене заповідий, яких він мене учив-бо я на кождім кроці бачила примір пяних людий.

Бабка померла, коли мені було заледви вісімнайцять років. На похороні діста-

лам від одного проповідника Новий Завіт. Перед тим я не чула за Христа. Се було новостию для мене. Я не годна вам описати, як чувствувала тоді, коли довідалась, що Христос прийшов на те, щоб грішних спасти. А у мене було так богато того, від чого треба було і мене спасти Пастир шукав за погибшою вівцею і він дав мені нове серце. Щасте, яке я тої хвилї відчула, описати вам годї! Ісус став у мене одним і всім! Відтак я звідалась до проповідника і просила, щоб дав мене десь до школи, деб я навчилась християньства. Він дав мене до школи, з відки я вийшла і приїхала до вас як учителька.

Заявляю вам отверто, що я тоді вже не думала про своє минуле житє. Кожда днина була у мене занятою якоюсь новою любою роботою, я була так щасливою, що не було у мене часу згадувати минувшини. Старий Матей розсердив ся на мене за християньство, щой не писав до мене ніколи і кілько разів згадалам его, все прочувалось менї, що він клене Христа. Так менї тоді здавалось, нинї я вірю інакше. Він Христа не знав, а з людий, яких він щоденно бачив і які уходили за християн, з них мав він лихий примір. Но я тепер

приобіцяла ему, що буду обходити его, до ки його житя так, як рідна донька.

Колиж лишу ся тут, то хиба щоб проповідувати сим людям Христа і думаю, що богато з них придбаю для Христа, бо они Эго таки не знають, они подібні до тих, що розпняли Эго на хрест. До тамтих людей сказав Христос: „Отче, прости їм, бо не знають, що роблять", та я певна, що те саме сказавби і до сих бідних, несьвідомих моїх родимців. Гроший у мене є досить, тож і можу свій час посвятити для них. Господь се від мене жадає і думаю, що тут найкраще послужу Эму. Мені жилось гарно, щасливо, будучи у вас, но я більше приподобаюсь Богу, коли приіму сю терністу дорогу; сю дорогу перейшов Христос по лишивши небесний трон, щоб лиш нас бідних, грішних людий спасти. Най і в тім буду Эму подібною.

Не беріть мені за зле, що я не говорила за своє минуле житє. Однак о скілько я пригадую ніхто мене о се не питав, хоч я булаб і не крилась. Я булаб се сказала так докладно, як от і нині, сама я не згадувала і не знаю, чи моглам інакше робити. Скоро довідалам ся за Христа, полюбилам Эго і вірила, що Він не лиш простив

мені, але і увільнив від минулого житя. Зрештою, се не в моїй силі вичеркнути з історії минувші роки мого житя.

Рівнож заявляю вам, що я не мала нічо до діла з Юрієм Бассетом. Я уникала его і крилась перед ним, де лиш могла. Що він про мене думав і яких заходів уживав, за се я не відповідаю. Я ніколи не приманювала, а стереглась его.

То все, що я хотіла вам сказати. Бачитись більше з вами не буду, бо знаю як ви низько про мене думаєте. Однак прошу вас: не думайте про мене зле, бо зробите мені кривду! Співчувайте трошечки зі мною, бо житє моє дуже сумне, але повірте, що там нема моєї вини. А я, — я вірю, що відколи Христос приймив мене за своє дитя, то простив мені всї гріхи, бо робила їх несьвідомо. І нічо і ніхто мене не відлучить від Христа і буду служити Эму там де Він мене поставить. Він отворив для мене рай, подібно як і всім, які в Него увірували і я вірю, що коли прийде час і Він розлучить мене з сим сьвітом, то я піду впрост до Него, а Він не буде робити ріжниці що я бідна, серед грішного сьвіта вихована, але буду вічно в Эго царстві і з Ним!"

Такий лист післала Кароля до Газельмонт. Пан Арнольд, ні его жінка не годні були що небудь на се сказати, лиш пані Арнольд думала, що шкода Каролї, але уважала, що не можливо на се як небудь порадити. Пилип нишком попросив батька о сей лист і сховав его для себе.

Жадне з них не думало в яке небезпеченьство попалась Кароля, якої відваги, кілько сили потрібно їй, щоб устояти серед таких обставин.

XII.

Знова між чужими.

Отвертий виступ Каролї проти Юрія Бассета спричинив таке страшне заворушенє, що она не посьміла навіть вийти на улицю. Люди думали, що она повинна була заприсягнути, що про морд не знає нічого, тимбільше, що она була о[illegible]ноким сьвідком і від часу морду [illegible]плило [illegible]е чотири роки часу. Они злобились на неї за те, що она не станула в обор[illegible]ні чоловіка, який походить з тої [illegible]ної верстви суспільности, що і она.

Щож діялось з Каролею? Она замкнулась у своїм піддашу і сама дивувалась, що властиво она злого зробила. Думки, враженя з попередних днів пересувались в єї уяві все більше неясно так, що она дійсно находилась серед темної долини смертної тіни. І хтож мав єї уратувати?

Коли раз поважилась вийти на місто, побачила, що всї твари дивлять ся на неї злобно, навіть ті, що були колись приятелями, они не хотїли навіть дивитись на неї. Коли вернула з проходу, ввійшов до шевчарнї Матея молодий поліцийний і сказав: „Задержуй Каролю д[illegible], люди дуже лихо до неї відносять ся і хто знає чи

булаб она нині прийшла до дому, слиб я був не вміщав ся і не успокоїв людий.“

Кароля вправді і не знала, що між людьмі панує аж так велика ненавість до неї. Она противно задумувала якби помочи бідному народови. Крик дітий полишених самоволї роздирав єї серце. Она булаб дуже радо розпочала свою роботу ратунку, але бачила, що не годна нічо вдіяти аж доки не засудять Юрія Бассета і доки народ не успокоїть ся.

Та надійшов день, в яким Юрій Бассет мав відпокутувати за морд смертию. Сим обурив ся нарід до послїдного. Підпивши собі по коршмах, зібралась цїла юрба народа і зближалась щораз близше шевчарні старого жида. Матей, якого остерігла поліция, замкнув свій склепок і заріґлював як лиш міг сильно. Вкоротцї зближив ся крик, дав ся чути стукіт до дверий. Відтак почало летїти камінє. Оден каменюка пролетів через віконце, де сидїла Кароля і мало не потрафив єї. Матей сказав їй, щоб живенько згасила сьвітло і щоб спокійно сховалась. Крик перед хатою був страшний, здавалось, що они готові знищити цїлу хату. Камінє наче град сипалось на хату і в малу хвилину не ста-

ло ні одної шиби. Та вскінци наспіла поліция і розігнала розярену товпу. Коли вже все успокоїлось, застукали двох поліцийних до дверий і старий Матей пустив їх до шевчарні. Они ввійшли до Каролиного подвіря і оден з них сказав: „Краще було тобі не приходити сюди! Ти тут небезпечна з житєм! Чого ти властиво сюда приїхала?“ — „Я не знала, що люди тут так страшно мене ненавидять“, — відповіла Кароля.

— „Они ненавидять тебе наче яку заразу“, говорив дальше поліцийний. І єсли хочеш послухати мене, то раджу тобі як найборше з віси втечи. Твоє житє є тут в вічнім небезпеченьстві, а ми не годні встеречи тебе. І старому лїпше забратись, бо і єго ненавидять. Юрій Бассет має тут своїх приятелїв і они не спічнуть доки не пімстять ся. Они тобі нїколи не подарують!“

— „Я думала, що зможу для них щось доброго зробити“, сказала Кароля, „сеж люди бідні, засліплені, які не знають, що роблять. Я сподївалась навчити кращого!“

— „Они нїколи не послухають твоєї ради!“ відповів поліцийний.

— „То ми раньше підемо обоє“, сказав

з жалем старий жид. „Я не можу вже пристати на те, щоб сама Кароля ішла; коли ти мусиш іти, то і я іду з тобою. Я бідний і старий чоловік, але працювати ще можу. Позволь Каролю, най і я іду з тобою!“

— „Певно“, відповіла Кароля; підем обоє; я тебе вже ніколи не полишу!“

— „Так, се краще“, відповіли поліцийні. Ви ідіть обоє десь так, щоб ніхто не знав, де ви ділись. З людьми ми зробимо лад, а ви будете безпечні.“

Другої днини прийшов другий жид і закупив все, що було, та забирав, нім ще Матей був. Оден поліцай стеріг дверий через цілий день. Пізно в ночи, коли вже все успокоїлось пишком перекрадались Матей і Кароля від хати, від родинного місця, в якім Кароля прожила близько 20 літ. Старий жид, що зі зворушеня заледви годен був удержатись на ногах, похилив голову на Каролине рамя і так они ішли не кажучи одно до другого ні слова. На скруті поглянули ще раз на свою хату і се був послідний погляд кинений на дорогу, улюблену хатину. Они і не знали куди ідуть, але Матей був готовий іти хоч куди, коби лиш не лишитись Каролі.

Гроший було у них досить, бо Кароля

мала ще майже цілий зарібок з учительованя, а процента з єї капіталів були в тім році також чи не найкращі від всїх попередних років. У Матея було також трохи гроша з продажі хатних річий та шевского начіня. І нїчо не вязало їх з Льондоном. Приятелів не мали там жадних. Тож і бажали як найдальше віддалитись від сего місця де тільки лиха приннилось їм зазнати. Но всеж таки мимоволї находило питане куди їм іти. Знакомих на передмістю не мали, але згоджувались і з тим, що не можуть зближатись і до Газельмонт.

В кінци трафив ся нечайно дімок з чотирма комнатами а при нїм і огородець і дерев кілька і землї спорий кавальчик. Дімок се мабуть якогось майнера, але чепурний і сусїдів близьких нема. Тут они і замешкали. Кароля навіть полюбила сей дімок, бо був він на осторонь від других, а она бажала спокою, відпочинку від пережитих бурливих хвиль.

Матей годив ся на все, що казала Кароля. Хоч і не був призвичаєним до таких змін, то з часом і він чув ся дома. Занимав ся дрібною роботою, яку вишукувала єму Кароля і не тревало довго як їх дімок вже став гарно упорядкованим. Так минав

час, хоч не скорим, але певним кроком. Матей не мав вже нагоди отворити свого ремесла, бо і так мало хто переходив попри їх хату. Тому мусів годитись з роботою і житєм, яким обдарювала єго доля. Зрештою він вже й поважно постарів ся, тож був навіть радий, що не мусить так тяжко працювати як бувало перше.

Другої пятниці, як они обоє замешкали в тім домику, вже геть перед вечером каже Кароля: „Чи ти забув, що шабас заходить?“ Здивований поглянув Матей на Каролю; він дійсно забув, що у него нині вже настав день сьвяточний. Він сердега так потонув в своїх думках, що здавалось єму, що рахуба часу вже єму серед теперішної самоти не потрібна. Кароля принесла єму шапку, яку він звичайно до молитви одягав; він звернув ся в сторону всходу сонця і почав молитись. Сим разом починав він свої молитви кілька разів, та ніяк не годен був їх докінчити. „Я забув дальші слова!“ Скоро лиш сказав сї слова, він застогнав і гірко розплакав ся. Кароля взялась сейчас потїшати єго і успокоювала та вговорювала єго як лиш уміла. Єму навіть здавалось, що Кароля хоче вчити єго „Отче - наш“ - у, і в серцю годив ся на се. коб лиш сповнити свій обо-

вязок. Сей гарний, спокійний настрій єго душі завважала Кароля і запитала: „Позволь мені провести тобі одну гарну молитву, єї уложив жид, але я єї говорю в нашій мові. Однак я вірю, що Господь зарівно розуміє і прийме єї, як колиб она була висказана в еврейскій мові.“

Она станула поруч него, стиснула єго руку і звернена як і він, лицем до всходу говорила своїм солодким, чистим, мельодійним голосом молитву Господню. Коротенькі реченя тої молитви порозумів старий Матеї і коли сказали „аминь“ він озвав ся до Кароли: Се гарна молитва, дякую тобі, що прогелась мені сї. Я сподіюсь що до другої суботи нагадаю собі свої молитви “

XIII.

Серед тишини.

Тишина і самота були наче бальзамом для Каролі. У неї було так богато всяких гадок до розважуваня, а тут якраз ніхто не перешкаджав єї. Послідні два місяці наповнили єї серце стільки гризотами, що їй дійсно треба було спокою.

Прикро їй було, що не годна була нічо зробити для своїх родимців, які бажала позискати для Христа, та они з такою погордою відвернулись від неї. Она докладно обдумала всякі способи, якими думала обзнакомлювати їх з християньским житєм а они прогнали єї і всяка нагода зробити для них що небудь доброго була виключена. Про Пилипа згадувала часто, однак в серцю не відчувала осібного болю задля неудачної любови. Попри клопоти пережиті послідними часами, лишились у неї щей спомини дасливих хвиль, така праця як між діточками, коли учити їх, напроважувати на добру дорогу, ніколи не лишаєсь без благословеньства Божого. Спомин сих щасливих днів був для неї солодким сном. Не могла лиш порозуміти, чому она мусить жити, відлучена від всїх людий. Коби хоч що небудь годна тут зробити для

свого Спасителя! Відтак нагадувала Матея. Що за шкода, що він не вірить і не любить Спасителя. Якби оно було гарно, якби она могла з ним свобідно розмовляти про Христа! Чи можливо, щоб Господь отворив єму очи і дав єму пізнанє правди? Чи може она о се просити Господа в своїх молитвах? Чим довше роздумувала она над сим, тим сильнїйше відзивалось у єї серцю питанє, чи не є она якраз тепер орудієм в руках Божих, щоб привести єго до Христа. Він навіть послїдними часами був дуже призадуманий і часто повторяв поодинокі просьби Отче-наша, а она дуже часто підсказувала єму призабуті слова. Вправдї она вірила, що він не сприяє християньству. Алеж не було що дивуватись, бо ті послїдувателї Христа, які лиш імя християньске носили, котрих Матей бачив кождого часу зі своєї шевчарнї, они давали дуже лихий примір. Хоч би лиш з сего, то Матей мав причину не сприяти Христу! Она старала ся сама представити єму Христа так живо, як живо понимала Єго. Однак і єї прогнали християни і они обоє мусїли втїкати.

Но якесь чувство диктувало їй, що коли Дух св. переконав єї, то може співдї-

лати також і в серцю Матея. Она з тим більшою ревностию молила Бога о него, наводила єму слова Христа, засївала виноград, повірений їй діланєм св. Духа. При тім обучувалась і Старого Завіта наводячи пророцтва і порівнуючи їх з їх здійсненєм в житю І. Христа. Всю ту роботу вела она обережно і розумно і в недовзі добачувала, що сї заходи не лишають ся без вислїду. З кождим днем скріплялась єї надія, бо бачила, що Матей щораз більше захоплюєсь єї ревностию і вже не оказує такої ненависти до Христа як колись. Она навіть повірила в єго прилязнь до Христа, та полишила єго провідїню Бога, щоб засїяні слова збудив до житя.

Та загляньмо на хвилю до Газельмонт. Наглий відїзд Каролї кинув на хвилю порохом на ціле місточко. Нїхто не годен був пояснити докладно цїлої тої справи. Пошептували і се, і те, але Арнольди спростовували, казали, що мовляв Кароля мала перед тим якесь місце, де мусїла вернути і що оно лїпше, що пішла сама, як колиб ішла силувано. Нова учителька займила посаду в школї і з часом люди навіть вагались говорити з Аркольдами про Каролю, бо знали, що они не дуже радо про ню говорять.

Густа мрака нависла понад місточком. Кождий відчував що думає про Каролю другий, тому і мало про ню говорено. Пилип став зглядом своєї мами ще більше скритим, чим зглядом батька. Він переконав ся, що ніяк не годен придушити у своїм серцю любови до Каролї. Все пробував переконати себе, що се єго обовязком забути сї, бо она не рівня єго фамілії. Але Каролине лице, наче марево, все стояло перед єго очима, до уший звенїв голос: „чи я не гідна тебе? Я живу і працюю лиш там, де Господь поставив мене! Не сама я вибрала собі те, від кого і де родилась!“ сї лист знав вже слово в слово на память. Нагадував собі єго де пішов, за яку роботу взяв ся; він снив лиш про него. Він не годен був перейти тою дорогою, де они обоє перший раз стрітились, щоб не нагадати сї тай не думати знов за неї! Все нагадував якісь слова. Жадна женщина не годнаб заступити сї.

Не менше занепокоєною була і пані Арнольд. Она добачувала, що Пилип все ще любить Каролю, а однак ніяк не годилась, щоб Кароля могла бути достойною єго любови. Зато о много лїпше добачувала она тапер, що Кароля щиро вірить в Хрис-

та, що жие як жили перші християни в злуці з Богом, бож і вдоволена такою судьбою, якою наділяє еї Бог. Бачила ясно, що Кароля не наслідує теперішних християн, у яких головну ролю відграє доеить доганне житє і форми. Кароля приймила живу науку Христа і після тої науки вела своє примірне житє; еї віра була, як малої послушної дитини, бо она не допустила, щоб хтось став посередником між нею, а еї Спасителем. Она все розуміла буквально так, як оно записано у св. Письмі і ніколи не трудно було їй робити так, як вказує Слово Боже. І розуміючи те все, бачила пані Арнольд, що она не поступила з Каролею як з дидятем Божим, не зробила так, як любить і навчав Христос. Она поступила собі з Каролею так, як звичайно робить сьвіт. А Каролин характер і еї невинне, чисте, християньске житє она знала і була переконана о тім. Такі думки карали у совісти паню Арнольд за несправедливе поведенє зглядом Каролї. При такім неспокою, подібно як і в других зризотах, она вклякала і молилась Богу.

Пилип мучив ся так довго, доки не постановив собі довідатись ще що-небудь про Каролю. Батько писав до неї вже дру-

гий лист, але знов вернув ся, бо під тою адресою, як зазначують, вже нема сї. Ніхто не знав, де она поділась, але Пилип постановив відшукати сї. Хотів сказати їй, що они обійшли ся з нею не по християньски; хотів ще раз осьвідчити їй свою любов і сказати, що він ніколи не перестав любити сї і що коли не булоб можливо, побратись їм тепер, то най не тратить надії, бо він сподїєсь, що оно до сего прийде. Коби Господь злучив, а тодї вже ніхто не розлучить!

— „Мамо" я мушу поїхати до Льондону," сказав він одного раня.

— „Відшукати Каролю?" спитала дрожачим голосом.

— „Так," відповів він, „я не можу довше терпіти. Хто знає, що з нею сталось? Але не журись мамо, я не оженю ся з нею борше, доки не виїду десь в иньший край і не зладжу собі своєї господарки."

Мати перервала єму бесїду, бо плачучи сказала: „Я не можу вірити, щоб твоя совість позволила тобі покинути нас, бо ти знаєш, що ми без тебе не годні жити!"

— „Мамо", говорив він, „я знаю, що прикро буде і Вам і менї розлучатись, але

я не бачу иньшого виходу. Кароля вірна як золото і я не можу покинути єї, я мушу довідатись, що з нею діє ся. Як вона жиє там серед тих самих обставин, то єї житє гірше від пекла. Она до них не належить, бо она за добра, за чемна. А все таки вірю, що деб она не була то все она щаслива хиба в Христї для котрого жиє.“

— „Тож хочеш лиш довідатись, чи она щаслива, а нерозважно не зробиш нїчого?“ запитала мати.

— „Я на зроблю Вас нещасливими, певно що нї, але хочу сповнити свій обовязок, хоч би він і не подобав ся Вам.“

— „Пилипе, колиж не можеш сего відказатись, то іди і довідай ся за неї, але уважай і не роби нїчого без поради твоїх родичів!“

Того вечера було досить холодно, а вітер зі веходу пронивав одїж і тїло проймав дрощ. Пилип приїхавши до Льондону зайшов на ту улицю де сподївав ся найти Каролю. Улицею проходив лиш дехто, та із тих бачив він, що се дїйсно дуже низька кляса людий замешкуєть сю дїльницю міста і співжалїв, що між такими людьми мусить мешкати Кароля. Він проходив улицею поволи, щоб найти шевчарню ста-

рого жида. Вкінци запитав якусь женщину, одїту в лахмани, чи не знає, де мешкає шевець Матей Левіт, або дївчина, іменем Кароля Фіддінґ.

Женщина сказала єму, що той шевець і Кароля вже від довшого часу не мешкають тут. Розповіла єму, що люди були на неї дуже зворогували, так щоб з житєм не була она безпечна. І дивувалась, що люди так неприязно з нею обійшлись, бо як казала, она була дуже добра і з нею дуже добре заходилась. Казала також, що она змінилась, не така тепер як була колись за дитинячих літ, коли то старий шевець обдаровував єї черевиками. А при кінци додала „Чай Господь благословить єї, тай старого, хоч він і жид“.

— „Ба чизнає хто, де она тепер находять ся?“ допитував Пилип.

— „Нї,“ відповіла, „она не хотїла, щоб хтось знав, де они пішли. Люди були би єї вбили, якби була тут лишилась. А Каролю я вже знаю давно; она була цікавою дївчиною, тай нікому нїчо злого не зробила; для своєї бабки була ангелом. А тепер она вже панна; а говорить так приязно, щиро. Раз сказала до мене: „Я повернула до вас, щоб вам помочи і зробити вас так щасливими як і я щаслива! А від-

так сказала менї красні слова, які колись мав сказати Христос, єли не милю ся, то так „Приїдїть до мене всї умучені і обтяжені, а я оживлю вас і дам спокій вашим душам.“ Сї слова я собі повторяю дуже часто, але колиб була Кароля тут лишилась, она булаб менї сказала як се щастє осягнути.

Бачила Кароля се невіжество ваше: подумав собі Пилип, тому то забувала она за себе саму, аби лиш потїшити, помочи другим. Прикро було єму, що не має нагоди бачити Каролї, нї говорити з нею. На дармо пошукував, дармо вивідував ся. Не найшовши Каролї, вернув він домів з тою самою грижою.

XIV.

Сама в сьвіті.

Прийшла весна. Ожила природа, збудилось і в серцю Каролї нове житє. Хвилї горя проминули і она знова весела сьпівала своїм звінким голосом піснї, які потїшали і ушасливляли навіть старенького Матея. Ненависть до Назорея вже проминула — щезла з его серця. Эго бавили вже иньші чувства. Таблиця Мойсея вже уступилась з перед его очий, зате в его серцю блисло сьвітло живої правди. Він став вдоволеним і спокійним, а імя Ісус було вже і длянево чимсь дорожшим від всего на сьвіті. Кароля добачувала наглядно, що лїд довго дрімаючомо серця топив ся. Матей з кождим днем жадав більше довідатись про Спасителя, що умер на хрестї ради спасеня людий. Християньство Каролї, живе, повне любови, таке ніжне, сердешне, прощаюче всї урази ворогам, — наглядно бачив, що Христос ущаливив єї серце, тож і не боронив вести себе до Того, що прийшов ушасливити погибшого. Пастир добрий найшов і сю вівцю і придбав єї для себе. Спокій і вдоволенє наповняли тепер его душу. Він відчував, що єму

прийлесь незадовго розлучитись з тим сьвітом, але потішав ся, що зможе сказати з Симеоном. „Нині відпусти Боже слугу твого, бо мої очи вже побачили Спасителя“ День за днем проживав він вдоволений і щасливий в Христі. Любив пісні, які сьпівала Кароля, а она рада була, слухати оповідань про чуда, що має, з ким про сї річи говорити. Бажаня єї серця сповнились то й була навіть вдоволеною своєю самотою, ради що Господь ужив єї за орудіє, шоб дати старому Матеєви правдиву дорогу до житя.

Та не забавивсь час і Матей поклавсь у лежу. Старість пригнула єго. Кароля не думала, що єго конець житя так близький. Її бабка слабувала дуже довго, тож она думала, що і Матей буде так довго слабувати. Коли заслабував він, Кароля прочитувала єму уступи з Старого Завіта, а відтак відповідні місця з Нового. Многі річи, які він вже нераз чував, ставали єму тепер виразнїйшими, а відносні сповненя пророцтв дорогими, бо они приносили спасенє і єму. Особливо страсти Христові, бувало читає Кароля, той так зворушить ся серце, що она плаче, тоді і в очах старенького показують ся сльози і не одна поко-

чить ся по єго зморщенім старечім лици. Се були хвилї душевної щасливости для обоїх.

Так проминали днї і тижнї і старий Матей все зближавсь до вічности. Одного вечера сказав він до Кароли: „Тобі буде дуже сумно, як мене не стане.“ „Так, сумно“, відповіла она, „але сказав Спаситель: „Я не лишу вас сиротами, а верну до вас, отже я вірю, що Він зошкуєсь мною. Знова сказав Спаситель: „У мого Отця осель богато. Колиб ні, сказавбим вам: „Іду наготовити місце вам. І як піду, та наготовлю вам місце, знов вернду і приму вас до себе, щоб де я, і ви були. Як се гарно, що Господь приготовив для нас оселї.“ „Так“, подумав собі Матей, „може Господь дозволить нам колись знова бути разом. Як гарно булоб се!“

Незадовго потім уснув він спокійно, лиш легенький усьміх зарисував ся на єго лици. Кароля побачила, що Господь не судив єму довгої муки, але і вірила, що покличе єго до себе як свого сина. Она зажурилась, бо справдї лишаєсь сама в сьвітї. Одна лиш надія розбивала єї журбу. Она вірила що Господь не полишить єї. Він винукає єї приют, покаже їй дорогу і

поведе єї нею. Роздумуючи про се провідінє Бога, она аж тепер порозуміла ясно, яке добро зробив для неї Матей, коли з такою ревностию охороняв єї від злого, остерігав від пропасти гріха. Аж тепер пізнала она, що він дійсно був для неї добродієм.

По недовгій хвили обудив ся ще Матей. Слабим, ледви чутким голосом прошепотів він: „Кров Ісуса Христа, Сина Божого очистила і мене від гріхів. Я чую, що мушу вже іти. Господь най благословить тебе за те, що зробила ти для мене. Я хочу спочити, бо вірю, що Він спас і мене і придбав для себе. Нині відпусти Боже слугу Твого, бо мої очи вже побачили спасенє.“ Се були его послідні слова. Кароля бачила як він спокійно замикав очи, щоб отворити їх знова на тім сьвіті.

Кароля подбала о відповідний похорон. Проповідник відчитував ті самі уступи Эвангелія, щой на похороні єї бабки. І тут стояла она над гробом лиш она сама. Чула слова: „передаємо се тіло земли, земля земли, попіль до попелю, порох до пороху в надії воскресеня з праведними в день второго приходу справедливого Судії Господа нашого Ісуса Христа.“

Матей оглядає вже Спасителя, думала Кароля і по єї лици полились сльози. Она відпровадила до гробу послїдного приятеля, якого до тепер мала. Хто тепер пожурить ся нею?

Лїтні днї минали поволи, бо она не мала нї кого, щоб обходити єго. нї кого, хтоб нею займив ся. Уважала, що цїлком не потрібно їй варити собі що небудь, а вдоволялась звичайною поживою, от так, як бувало робила, коли ще жила єї бабка.

Житє було дуже монотонне. Встати, що небудь з'їсти, випити і знова вертати до пустої хати, жити лиш для себе, не мати нікого, до когоб заговорити, се жити видалось їй за прикрим. А притім вірила, що Господь чей поставив єї у сьвітї для якоїсь цїли, отже і тут она має якусь задачу сповнити, прийшло їй на думку, чи не нї її поміж сусїдів, які були навіть дуже бідні і чи не обучувати їх науки І. Христа. Пробувала і се. Та люди не звіряли їй, не принимали єї так радо, отже не годна була богато зробити. Пробувала згуртувати до себе дїтий, тай молодїж, але що мешкала від всїх далеко і се не вдалось. Взагалї люди не порозумівали хрис-

тияньства і не оказували охоти чути за правдиве християньске житє. Кароля звернулась тепер до церкви відділеної від єї хати досить далеко. Але що не мала дома жадного занятя, то ходила туди, як лиш часто могла. Там знова знайшла она проповідника, від якого не годна була дістати богато духовного корму. Отже найшлась она в прикрім положеню, з якого і виходу не знала жадного.

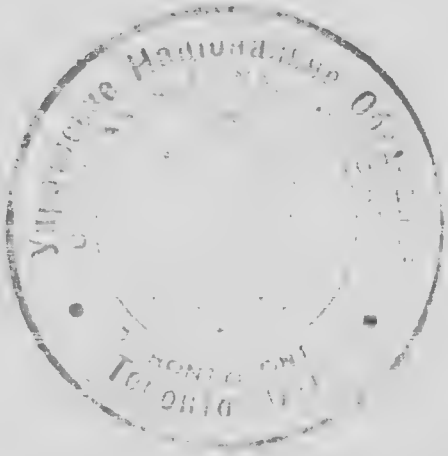

XV.

Серед нових обставин.

Жиючи Кароля на самоті терпіла дуже, а однак двері до чогось иньшого не отвиралисъ. Не показувавсь їй ні огненні стовпи, ні зоря, якаб показала їй дорогу, якою она малаб піти. З часом здавалось їй, що навіть читанє св. Письма не має вже того впливу, що перше.

Вкінци постановила собі лишити місце і піти десь, хоч сама властиво не знає де. Она вірила, що до Льондону нема що вертати, бо не лиш з житєм она там не безпечна, але і до людий не приступить, хочби хотіла їм що небудь доброго зробити.

Хатні річи, які були попродала, дещо пороздавала даром і вже думала вийти з хати коли побачила, що до неї зближаєсь листонос. Навіть не вірила, аби він мав для неї листа, бо відколи она там, то ще від нікого листа не діставала. Однак дійсно він подав сим разом і єї листа. Від кого, она не знала, бо і по письмі не годна була пізнати чия се рука писала. Може від Пилипа? Аж по хвили нагадала собі, що она писала одно письмо до єї профе-

сорки, ще коли занедужав Матей і оповіла їй ціле своє теперішне положенє. Але що не було від неї жадної відповіди, то Кароля стратила надію, щоб она коли небудь до неї писала. А відповідь прийшла якраз тоді, коли она не знала, що їй робити. Лист той був дуже щирий. Професорка радила їй, щоб она вступила за сестру до шпиталю. Настоятельку Елисавету она знає, отже она знайде місце для неї. Лист від Каролї она відослала вже до настоятельки, щоб познакомити єї з Каролею.

На сю вість уступилась жура, що залягла була на єї серцю. Чиж можна було сумніватись на поміч Божу? Она лиш подивляла як Господь в саму пору поміг їй, показав дорогу, якою она мала піти. Пізнала єго розказ і була готова виповнити єго. Полишилось їй лиш поспішити на стацию і захопити потяг до Нотертон. Она назбирала ще китицю цьвітів і ідучи попри цвинтар поклала на гробі Матея. Там прочитала ще раз листа, ніби хотіла поділитись з Матеєм радісною вісткою, що Господь по довгім ожиданю прислав їй пі ланця. Відтак поклала на хвилину свою волову на гріб і плакала; не з жалю, хоч і нагадувала, що хто знає, чи побачить ще

коли єго гріб, але більше була рада, що він бодро перевів всї горя свого житя, про терпів все і нинї він щасливий у царстві Спасителя.

Подорож, яку мала відбути, проїхала борзо, бо цїлий той час занятий був новими гадками. Начальник стациї показав їй дорогу до шпиталя. Він розповів їй також що знає сестру Елисавету; єї люблять всї люди, радо витають, бо она помогла вже не одному. Богато добра робить она.

Невеличка кімната і не так пишно уряджена, де впроваджено Каролю. Там мала заждати на настоятельку. За той час она споглянула на гори, якими ся око лиця богата і думала, що певно трафлясь тут не одно нещасте. Коби єї приймили, то она посьвятить сему занятю всї свої сили і буде помагати нещасним скілько зможе.

Се буде єї дім, місце, де она зможе працювати для Христового царства. Она постановляла собі виповняти свій обовязок після всїх своїх сил. Самотне, нудне, безчинне житє вже проминуло; свою роботу для Христа посьвятить она обслугуючи хорим.

Незадовго ввійшла настоятелька. Поздоровивши вічливо Каролю сказала: „Я

вже знаю за тебе і дуже тїшу ся, що твоя професорка дала менї знати за тебе. Если ти дїйсно хочеш посьвятити свої сили для Христа, то будеш для мене великою помочию. Чи годиш ся бути служницею, коли сего вимагає від тебе Христос?" „Так, я буду вдячною, если можу бути тут хочби служницею," відповіла спокійно Кароля. „Я молода і сильна і годна робити всяку роботу, що лиш розкажете. Я хочу служити своїм ближнїм і обзнакомлювати їх з Христом. Ви вже мабуть знаєте, що я колись була пропавшою, але благодать Божа виратувала мене, тому я постановила собі ратувати других."

Отсе, що я бажала від тебе почути. Бо в сїй околици мешкають дуже бідні, темні люди, до котрих треба відноситись лиш з любовію, если хочемо ущасливити їх. А деякі переживають дуже прикре житє. Тут не можна без любови нїчого зробити; тому що небудь будеш робити, мусиш робити з любови до Бога."

„Се знова така робота, якої я шукаю" сказала Кароля. „Я не дуже така бідна, у мене є з чого жити. Тому не оглядаюсь на плату, коли зможу робити те, що вимагає від мене Господь, то я щаслива!"

„Се добре, ходиш тепер зі мною, я поведу тебе кімнатами, де лажать хорі". Був се невеликий шпиталь, розділений на три розділи по 10 ліжок. Хорих не той час не було богато, але і на тих дивилась Кароля зі співчутєм і тішилась, що буде могла помагати їм. Уважала їх за своїх братів і бажела помогати їм як рідна сестра, бажала взяти на себе частину їх терпінь; бажала сказати їм, що є добрий лікар який лічить душу.

У вечер пішла Кароля до своєї кімнати, що для неї призначено. Тут знойшла образ, де Христос уздоровляє хорого. Дивлячись на него, она вклякнула і дякувала Богу, що подав єї се занятє і просила о витревалість, о благословеньство, щоб що небудь прикрого прийде, щоб годна була перенести для его імени.

XVI.

Зміна обставин в Газельмонт.

В кілька місяців, як Пилип відбув свої невдачні пошукованя в Льондоні, зайшле у Газельмонт щось таке, що збурило ум кождого. Стара пані Стюарт несподівано скоро померла, а цілий свій маток передала далекому кревнякови офіцерови Бентлей, якого у Газельмонт ніхто і не знав. Ключі були у Арнольда. Бентлей спровадив собі з Льондону цілу службу, замешкав в дворі і сказав Арнольдови, що він не потребує жадного завідателя, що своїми добрами він буде розпоряджувати самий. Се дуже заболіло Арнольда.

Жінка Арнольда довідавшись про новину яку приніс єї муж від Бентлея зажурилась, бо не сподівалась, щоб оно дійсно до сего мало прийти.

— „Іщож думаєш?“ запитав пан Бентлей своєї жінки. „Офіцер Бентлей, якому пані Стюарт передала свої добра, хоче

взяти під свою управу нашу землю?"

— „Ох, не кажи, бо я і думати не годна", відповіла пані Арнольд.

— „Ні, я не уступлю!" — сердито відповів він. „Сю землю управляв мій покійний батько, тут працювали мої діди, а я мавби віддати єї? Я радше згину!

— „Ні, так не кажи", відповіла пані Арнольд. „Се ні чого непоможе. Бентлей властителем дібр і ти права не найдеш. Можеб нам закликати людий і порадитись з ними?"

Від сеї хвилї вже не було в хатї панів Арнольдів того спокою, що перед тим. Пан Арнольд ходив наче отроєний, часто попадав в задуму, то злостив ся, не бралась єго жадна робота. Пані Арнольд дивилась на грижу батька, на безрадність сина і лиш молилась та плакала. Над цілим житєм родини Арнольдів повисло марево журби.

Щож однак могли они на се порадити? Они радились з другими людьми, що наймали поля; робили, що могли; однак ті їх домаганя, ні проськи не мали жадного впливу. Бентлей обставав на тім, що він є властителем всїх дібр і може робити з ними після своєї вподоби.

Сей удар вразив кождого кого се обходило. Зажурились ті, що винаймали землю і ті що у них заробкували; навіть малолітні, які при легких роботах заробляли та помагали своїм родичам. Кождий задумувавсь, де і як зможе роздобути собі якийсь заробок на будуче?

,,Батьку, оно не можливо, нема жадної надії лишатись нам тут довше", сказав Пилип, довідавшись докладно про все, що зайшло. ,,Деж ти маєш охоту іти?" спитав его батько. Мені однаково", додав батько. Я вже старий і не дужий, я не в силі будувати нової господарки десь на новім місци. Се залежить від тебе, вповні годжу ся на твій вибір. Сли маєш якусь нову, певну гадку, я буду лиш щасливий, сли зможу перевести при тобі дні моєї старости".

,,Я не хочу вже довше жити винаймом, а в Анґлії земля за дорога, аби ми могли купити еї. Найкраще нам виїхати до Америки і там шукати свого щастя. Як гарно булоб се, поїхати нам всім туди і заложити там новий Газельмот? А о скільки я чув, то там є такі самі красні місця, як

тут у нас. Ми можемо спробувати щастя; а може нам якраз пощастить ся. В додатку, я зможу оженитись з Каролею; бо кажу вам виразно, що гадка про неї ніколи не виходить з мого серця. А там ніхто нічо не буде знати про зї минувшину. Я таки постановив собі оженитись з нею, а сли ні, то з жадною. Она одинока, котру я люблю і любити годен; нічо не знаходжу, щоб міг у неї зганити. За минувшину ми не сьміємо судити зї, бо се не зї вина. Батьку, чи і ви самі не приймалиб зї з такою любовію, як жінку вашого сина"? „Так, сину, з такою любовію, якою люблю тебе. Я самий відчував часто, що не гарно обійшлись ми з нею тоді, коли так студено відправили зї з нашої хати. Та най Господь простить нам!" „Щож ти, мамо, кажеш на се?" „Так; неодна слеза покотилась вже по моїм лици, але коли его серце так прилягло до неї, то я не можу спротивлятись, особливо коли приходить ся нам виїхати звідси. Я бачила і відчувала, що ти, небоже, нещаславий, але хочу бачити тебе щасливим".

Гадка, що справа з Каролею повернулась до кращого, оживила Пилипа, додала хоробрости. Він нишком тїшив ся, що поі-

де до Америки, купить собі фарму, побудуэ хату і не буде вже підлягати жадному панови, як бувало тут. Роботи однак э тут дуже богато. До Різдва треба забратись звідси, треба отже вишукати нове місце. Не можна забавлятись ні хвилини, а спішитись, щоб на час вишукати відповідне місце. Треба щей Каролю відшукати, з нею бачитись, бо без неї він не поїде в далекий сьвіт. Він те все вже обдумував, бо задумав був задля Каролї виїхати до Америки, навіть довідав ся про найкращі місця, де можнаб осісти, але родичам нічого про се не згадував, бо знав, що родичі добровільно на се не згодилиб ся.

Коли другі посесори довідались про сей плян пана Арнольда, всї посходились; радились одні других, вкінци рішились, всї як оден вивандрувати до Америки. Пилипа вибрали, щоб поїхав перший, щоб оглянув околиці і вибрав відповідну місцевість, та щоб полагодив найпотрібнїйші справи. На се він і згодив ся.

Торонто, Онт.

XVII.

Чудні Божі дороги.

Як лиш міг борзо, злагодив ся Пилип в дорогу. Та нім попращав ся зі своїми спробував перше відшукати конечно Каролю. Не мав иньшого способу, хиба написати до банку, де Кароля складала свої гроші. З відтам дістав відповідь, що Кароля від півтора року не давалась чути і всї процента від того часу лежать в банку. Они мають ще старий адрес з Льондону; а Пилип знав, що эї там вже нема. Отже волею, чи з не-волею мусїв іти в дорогу не довідавшись нїчого про неї. Хоч гадками був завсїгди занятий нею. За се певно не знала Кароля нїчого.

Она вірно сповняла свої обовязки, рада, що Господь призначив эї до такої гарної, Богу милої роботи як опіка над хорими людьми. Она вже перебула в шпитали рік і не стямилась, що час той так борзо проминув. У неї тілько було всякої роботи, що она не мала часу і думати про що иньшого. Не мала навіть часу, ні-

ти тай відобрати процентів з банку; тай не потребувала їх.

Першого місяця працювала як звичай на наймичка. Варила, мила підлоги, прала пматэ і проче. Але незадовго взяли эї до обслуги хорих і она так гарно робила сю роботу, що годї було відривати эї від сего занятя.

В тім шпитали лїчено передовсїм хірурґічні випадки; а більша часть пациэнтів були переважно робітнича кляса, між якими в горах найбільше лучаэсь нещастя. Нераз надивилась Кароля на нужду тих людий, тай терпіла она богато, бо відчувала кождий їх біль. Як не було сестри Елисавети, то эї місце при операціях заступала Кароля. Эї знали, що она до сего витревала, при тім найкраще помагаэ докторови і найлїпше обслужить хорого.

Вечір, коли хорі повечеряють і поляга ють на спочинок, се була для Каролї щаслива хвиля. Она тодї або сьпіваэ, або читаэ хорим дещо, аж доки найслабші не позасипляють і все успокоїть ся.

Одного вечера носила якраз Кароля малу дитину, що була сильно попарена. Сестра Елисавета прийшла до неї і просила эї зайти до своэї кімнати, бо она хоче щось з

нею поговорити. Телеґрама наспіла від одного знатного доктора з місточка віддаленого о яких 40 миль, щоб она слідуючим потягом вислала найлїпшу сестру, яку в шпитали маэ. Она призначила до сего Каролю і сказала, щоб чим борше зібралась і туди поїхала.

Се була маленька, сільска стация, де висїла Кароля. Доктор ждав вже на ню, забрав эї до поїзду і за пів години їзди, они вже були на місци. По дорозї питав эї доктор, чи она годна знести більші калїцтва. Она сказала, що годна, бо в эї шпитали обходила она вже всякі можливі випадки калїцтва.

,,Менї треба когось такого, щоб умів заховати всї правила що до обслуги хорих. Пациэнт, якого маэте обходити зістав вчера прострілений; а много буде залежати від того, яку опіку і обслугу він дістане. Ваша настоятелька поручила менї вас як найщирійше, тож і сподїюсь що можу еї словам повірити''.

,,Я в тім шпитали есьм ще від минувшого сентембра'', сказала Кароля, ,,і я готова зробити все, що скажете. Сподїюсь, що будете вдоволені моэю обслугою.'' ,,А вжеж будем бачили'', відповів доктор.

Кароля увійшла до слабо осьвітленої кімнати. Одна з обслугуючих впровадила эї до кімнати, де лежав хорий. Ся перша ніч була дуже довга. Лікар поклав ся в сусідній кімнаті на канапку, щоб в кождій хвили бути під рукою. Вся обслуга шпиталя пішла на супочинок. Одинока лиш Кароля не спала; она мала доглядати хорого; він смертельно хорий, тож і Кароля не відходила від него, а звертала увагу на кождий эго рух.

Се перший раз прийшлось їй доглядати хорого поза своїм шпиталем. Она лиш мала уважати, щоб хорий в горячці не здоймав собі бандажу.

Будинок сего шпиталя мусів бути десь на полях. бо як довго они їхали, не стрічали по дорозї жадних людских осель. І скрізь тишина, не чути жадного житя, Не мала понятя де она находить ся, як рівнож не знала як звесь хорий, котрим тепер опікуэсь. Кімната, де він лежав була гарно уряджена і прибрана, отже мусів се бути богатий чоловік. Але знова не було жадних кревних, нї знакомих, які прецінь цікаві о эго здоровлю повинніб тут бути.

Денне сьвітло заледви годно було про-

тиснутись до середини, так щільно позаслонювані були вікна. Вже добре розвиднїлось, коли обуджений лїкар звільнив Каролю від нічної обслуги. Зі впроваджено до недалекої кімнати, щоб відпочила. Коли полишилась сама, піднесла заслону вікна, щоб поглянути на околицю.

Но що се? Їй видалось, що тут все знакоме! Чи не знайшлась она в околици свого давнього дому в Газельмонт? Ті самі дерева, ті самі лани збіжа, все те саме, щой перед трома роками? Три роки тому? Нї, їй видалось, що се вже цїлі столїтя! Чи она дїйсно колись там жила. Отворила вікно, щоб лїпше приглянутись. Дїйсно, он-там старий шкільний дімок, а ізад поза тим простягаєсь обійсте і поля паньства Арнольдів Як се сталось, що она сюди зайшла? Чи дїйсно якесь провидїнє Боже? Всї хвилї щастя уявились так живо перед еї очима! Як сильно любила она се все! Як гарно проживалось їй тут! Яка чудна була тут вся природа божого сьвіта. Она затужила і не розуміла чому і за чим она тужить. Але се нїхто не сьміє знати, що она тут була. В гірких хвилях свого житя она вже добре пізнала сьвіт; еї уважали тут як недостойну занимати яке будь виднїйше становище.

Она зрозуміла, що сей шпиталь утворено з того великого будинку, що то колись стояв пусткою за місточком. Але що ціла обслуга шпиталя, се чужі незнакомі люди, то Кароля думала, що еї ніхто не спізнає, а ще тимбільше в убраню шпитальної сестри. І оно не булоб добре покидати сю службу лиш тому, що боялась, аби еї хто тут не пізнав. Сестра Елисавета поручила їй сю обслугу і она мусить вивязатись як найкраще з сего порученя.

Сидячи Кароля при вікні і розлумуючи, не завважала, що з еї очий покотились слези туги. Але она не могла довго віддаватись сим чувствам; она повинна була тепер відпочити яку годину, щоб бути здібною встати знова до обслуги хорого, якого поручено їй. Она вклякнула помолилась і тим розвіяла попередні гадки і чувства.

Над вечером прийшла знова черга чувати коло хорого капітана Ґетлея. Слабість була дійсно дуже небезпечна, але ему вже трохи полекшало і лікар сказав Кароли, що она час від часу може з ним дещо говорити, сли він буде о що питати. Она сиділа побіч хорого і читала, та час від часу споглядала на него. Десь коло опівночи він

пробудив ся, і спитав, чи він небезпечно хорий? „Небезпека вже проминула", відповіла она. „Ви лиш мусите тепер уважати, щоб виповнити всї вказівки лїкаря. Він є ще тут в шпитали і колиб лиш его потреба, я маю закликати его".

„Чи я стратив очи?" спитав хорий. „Се ще не знати", відповіла она. „Але я вже бачила таких хорих, які більше були покалїчені як ви, але они вилїчились і годні були ще працювати. З вами ще не так страшно, а то буває гірше".

„Я вірю, що краще було умерти, як стративши зір і здоровле жити, но мабуть і лїпше що жию".

„Се залежить від того як чувствує серце. Я приміром, знаю, що коли жию, Господеви жию і коли вмираю, Господеви вмираю; бо належу до него."

Сї слова були чужими для Бентлея. Він був спокійним і знав вже, що она є коло него. Горячка уступила і годен був нагадати, що зайшло з ним послїдними часами. Но як се прийшло до того, що він пострілений? Чи се може замір морду зі сторони тих людий? Він знав, що они мусять бути дуже озлобленими на него, бо він зруйнував їх житє, прогнав їх з родинної

хати. Він чув, що поводив ся з ними за грубо, не по людски і не судивби їх колиб они дійсно ему в такий спосіб віддячились. Він звернув ся знова до Каролї і спитав: „Чи не знаєте, що се властиво зі мною зайшло?“ „О скілько знаю, ви ішли на польоване. Ви переходили корчами, а галузка зачепила за курок і стрільба випалила. З вами не було більш нікого крім пана Тудера, який вам товаришив.“

— „Чи не думаєте, що є хтось у Газельмонт, що мігби в такій спосіб пімститись на менї?“

— „Нї, се неможливо.“

— „Але они ненавидять мене.“

— „Чому малиб вас ненавидїти?“

— „Бо я прогнав Арнольдів з їхнього домівства, а прочі мешканцї обурені тим постановили десь разом виїхати і утворити собі нову господарку. Молодий Арнольд виїхав до Америки, щоб там вишукати відповідне місце для поселеня. Я знаю, що они мене за те ненавидять,“

Се були нові вісти для Каролї. Отже Арнольди стратили своє дотеперішна домівство? І їй прийшло на думку, яке право мав сей Бентлей вигонити їх, коли они там замешкалі від так давчих часів. Чи не

годнаб она в який спосіб запобічи сему лиху. Мала она вже що роздумувати на цілу сю ніч, не потребувала забавлятись читанем.

XVIII.

Основна зміна.

Кароля сиділа побіч ліжка раненого. Она чувала з як найбільшою старанностию, була готова кождого часу поправити ему подушку, перевязати рану, або подати ему лікарство коли приходив на се час. Она була дуже доброю сестрою; хорі що були віддані еї опіці, не потребували упоминатись за сим або тим, она відчувала їх бажаня з їх лиця. Деякі навіть говорили, що Кароля відгадуе їх бажаня краще чим они самі. І пан Бентлей був в повні вдоволений еї обслугою; все що потребував, діставав у час.

В вільних хвилях гадки Каролї були дуже занятими. Вість про судьбу Арнольдів вразила еї дуже. Она знала, як сильно любили они свое домівство і цінили его. Не годна була пояснити собі, як може сей пан, що немічний лежить в шпитали, робити так богато родин нещасливими. Она просила Господа, щоб так повів справами, щоби їх спасти, щоб уньвули они сю гірку чашу. Гадки еї перервались, коли пан Бентлей звернувшись до неї запитав: „Хто

ви, і як ви називаєтесь?" „Я сестра з шпиталю Нотертон," відповіла она, „і ви таки кличте мене сестрою." Їй жалко було, коли він звав еї сестрою, бо вона знала, що він не дуже любить тих, котрі не лиш кликали еї сестрою, але і уважали еї за сестру і цінили еї чесноту. До них він відносив ся гордо.

„Колись мав я також сестру," сумно сказав він: „она була послідною яку я щиро любив." Сї слова висказав він дуже жалібно! Кароля споглянула на него зі щирим співчутєм: нагадала час коли і у неї не було нікого, хтоб за ню подбав. Роздумувала, що і его будучність буде сумною, колиб він осліп а немав нікого, хтоб ним заопікувавсь. Коли не годен був мати приятеля в минувшині, то ще тяжше буде мг приєднати собі его в будучині. „Я заступлю вам вашу сестру і буду вас обходити так вірно, як лиш сестра може і так довго, доки мені дозволять обслугувати вас!"

„Вам заплатять за се," відповів він. „Не так як думаєте; я не дістану з сих гроший нічого, які ви заплатите шпиталеви, но звісно, що той, що післав мене платить також мені. Сеж то, що я сказав," сказав він, „нема ріжниці." „Ви не зрозуміли ме-

не; Ісус — Господь покликав мене до сеї роботи і я єму служу.“

Давно вже чув він імя Ісус; так давно, що в своїх гадках мусів він повертати аж в дитинячі літа. Тоді чував він за Ісуса, а головно в сьвята Різдва і Воскресеня. Се були щасливі дні; він тоді ходив до школи бав ів ся зі своєю сестрою, тоді ще зазнавав він любови в своєї матери. Милий образ дитячих літ пересунув ся поперед єго очи коли нагадав він молодий вік.

Люди з Газелмонт не легко могли довідатись про Каролю, ні пізнати єї, бо ночию обслугувала хорих а в день відпочивала. Одного вечера зговорилась она з одним хорим про старого Матея. Росказувала єму що жид старушок був дуже добрим чоловіком. Говорила єму що він старав ся все поступати після слів: „Господь твій Бог жадає від тебе щоб ти поважав єго, ходив єго дорогами, любив єго, і служив єму цілим серцем і цілою душею.“

„Се неможливо виповнити,“ відпопів капітан. „Але він так жив,“ відповіла она; „не совершенно, але так добре як лиш міг; він жив примірно, виповняв заповіди Божі, і любив єго. Він почув що єї голос був зворушений і що зі зворушеня не годна була нічого більше сказати.

Каролині слова мали певний вплив на сумлїне капітана. Борше, чим завважив, почав розважати своє минуле житє беручи собі старого жида за примір. І вкоротцї почав пізнавати як самолюдно жив він без любови до Бога, а ще меньш оі до людий.

,,Сестро сказав по хвили, ,,чи знаєте, що я вірив, що се мене хтось з людий з пімсти прострілив? ,,Так, я чула за се; но се не можливо.“ Та я заслуживби собі на таке, бо прогнавем людий, які довгі віки проживали на тих землях. Я дістав сї землї і думавем, що можу робити з тими людьми, що менї схочеться, але бачу, що я дуже помилив ся. Я бачу, що в своїй гордости хотївем піднестись висше Бога. Спаси-біг вам, що розказалисьте менї історию про старого жида!“

,,Чому?“ спитала Кароля. ,,Бо оно ще не за пізно змінити мої рішеня,“ відповів пан Бентлей; ,,ще два місяцї до Різдва, за той час я можу направити все. Думаю, що краше зроблю, коли замість прогонити тих людий, я заберусь з Газелмонт самий. Сї добра більше належать до них, чим до мене!“

,,Я чую ся щасливійшою, коли Господь ужив мене за орудіє, щоб вас заохо-

тити до добрих діл.“ сказала Кароля „Чи так? спитав він. „В такім разї зроблю се хочби задля вашого гарного характеру!“

І дійсно нїхто не міг бути щасливійшим від Каролї, коли побачила в як дивний спосіб змінив Господь душу гордого офіцера і наклонив его до сего, що відкликав свій розказ і полишив тих людий на їх землях.

Чувство подяки Всевишному, се було перше про що не забула Кароля. Другої днини рано почула Кароля звук звонів у місточку Се був поклик мешканків на раду. Она зрозуміла, що радісна вість вже дійшла до людий і они скликують ся, щоб повідомити всїх що они лишають ся кождий на своїх землях. Она отворила вікно і приглядалась як зі всїх сторін надходили люди до панів Арнольдів. Незадовго давали чутись голосні оклики радости людий, які прямо не годні були вірити чи се дійсність, чи може який злобний обман.

Но в тій самій хвили нагадала Кароля, що незадовго мусить она знов покидати се місточко. Її знова огорнула якась туга а слези знов покотились по її лици. Чому оно так? Она не знала і за се не думала.

Пилип був тодї в Америцї. Він докла-

дав всїх старань, щоб винайти відповідну місцевість, однак се єму не пішло так, як він собі бажав. Він взяв на себе велику відвічальність. Він мав винайти відповідне місце не лиш для своєї родини, але для цїлої кольонії. І хоч не бракувало єму гроший, то помимо всїх старань трудно було єму найти таку місцевість якаб вдоволила всї єго бажаня.

Якраз тодї, коли він був найбільше зажуреним, дістав від своїх людий телеґраму такого змісту: „Вертай домів, не покидаємо Ґазельмонту". Чи міг він більше тїшитись чимсь иньшим, чи тою вісткою? Нї! А однак ся справа була для него загадочною. Він не знав в який спосіб моглиб сї річи так змінитись. Цїла єго подорож вертаючи домів, була одним великим пасмом всяких здогадів, однак вияснити собі докладно не міг. При тім звертались єго гадки все до Каролї. Єго клопотало питане, чи буде можливим дістати єї. Чи буде міг назвати єї своєю? Чи зізволять на се родичі, слиб удалось єму віднайти єї?

Нема однак нїгде в сьвітї другої країни понад рідну. Се щастє рідної країни далось відчути Пилипови, коли доїжджав до своєї стациї. Рідне місточко сталось най-

більшим скарбом в сьвіті, коли почув, що Бентлей змінив свої погляди і они можуть позіставати на своїх господарствах як довго їм подобаєсь. Батько і мати утішившись приверненим щастєм наче віджили, вся робота пішла своїм звичайним ходом. Всї були успокоєні, все гаразд. Пилип прислухуючись оповіданю про те, що зайшло, довідав ся також в який спосіб до сего дійшло. Батько оповідав, що Бейнтлей змінив своє рішенє завдяки шпитальної сестри, яка упімнула его і переконала, що проганяючи людий, які на тих землях прожили віки, він робить їм велику кривду.

„А чи ви, тату, вже подякували їй? Спитав Пилип. „Я лиш раз несподівано бачив еї. Та нїм успів підійти до неї, она так борзо метнула в хату, що я не мав часу сказати одного слова до неї. Але думаю, що мусимо найти на се спосіб. Нам треба тепер на Різдво дістати як найкращу сосонку, прибрати еї і відослати до шпиталю, а тій сестрі купимо гарний золотий годинник з ланцушком. І в нашій хаті має она бути найбільшим гостем і то завсїгди, коли і як часто буде могла відвідувати нас. Капітан також збирав ся післати їй якийсь дарунок, але довідав ся, що скоро

він вийшов зі шпиталя, она сейчас відїхала".

Пилипа призначено, щоб їхав до шпиталя з подарунками. Три дни перед Різдвом станув Пилип перед воротами шпиталя в Нотертон з фірою повною всяких продуктів. Гарно прибрана сосонка була призначена для настоятельки шпиталя, а для сестри, що обслугувала капітана мав Пилип золотий годинник. Пилип увійшов до шпиталя. Єго вироваджено до передпокою. Подякувавши настоятельці за щиру працю коло хорих, він віддав сосонку і просив, щоб покликано тоту сестру, що обслугувала у Газельмонт офіцера Бентлея. Він не потребував довго ждати. Покликана сестра увійшла і озвалась: „Я є та, кого ви бажаєте бачити". Коли Пилип побачив еї, не годен був вже проговорити слова; став наче закаменїлий, бо та сестра, се була єго Кароля. З початку Кароля не пізнала єго, бо в передпокою і не так ясно осьвічено було і Пилип переживши недавні клопоти значно змінив ся. Тому Кароля не маючи відповіди на перші слова заговорила знова до него, кажучи: „Чи ви може хорі, чи може хочете мене покликати до хорого?" Тепер вже

Пилип не годен був довше вдержатись і з великої радости лиш крикнув: „Каролю!“ „Пилипе“! сказала Кароля, пізнавши его по голосі. Она простягла до него руки, а він обняв еї і хотів поцілувати еї, та она відвівши злегка его руки від себе, сказала: „Ні, Пилипе, се не можна. Ми любимось, але можемо поки що хиба приятелями бути!“ Приятелями“, повторив Пилип, „так, приятелями, але такими, якими е муж і жінка! Я тебе, Каролю, не лишу тепер, хочби мене звідси викидати хотіли! Чиж думаеш, що щей тепер буде хтось спротивлятись, коли ти виратувала нас всіх від такого нещастя, коли довела до сего, що ми не мусимо кидати нашої хати? Ти була тою причиною, що капітан Бентлей не вигонить нас. Сегорічне Різдво булоб дуже сумне, колиб ти не спасла нас. Я ніколи не припускав, що се ти була тою сестрою!“

„Але ти, Пилипе, не нагадуеш, ти забуваеш“. —

„Каролю, я все знаю. Я був в суді коли ти була за сьвідка; я шукав вже за тобою в домі старого жида. Щож мене обходить де ти родилась і де виховалась? Я не знаю чеснійшої женщини від тебе; ніхто

не зробить мене так добрим мужом і християнином, як ти"!

„Так: але тут я служу свому Учителеви", сказала Кароля звернувши свої очи в долину.

„О, Каролю, ти може не хочеш признати сего, що Христос прийшов рівно і на те, щоб осьвятити звязь любови, яка вяже двоє людских сердець, от так, як се у нас. Оно добре мати шпиталї, але родина дорога; ти віддаш менї щасливійшу і лїпшу жінку, чим шпиталеви сестру. Коли ж я, мій батько були готові полишити все задля тебе, то чиж відмовиш ся лишити се занятє задля мене? Чи не сказав Христос: „Що Бог злучив, чоловік най не розлучує". Родинного житя ти не затямила, тому мабуть і не цінив его так високо"!

„Але я нанесу неславу на тебе". відповіла она, стоячи все ще оподалїк від него і з опущеними в низ очима.

„Чиж тяжить на тобі яка неслава? спитав він. „Чиж можеш встидати ся своїм походженем і дитячим віком, коли ти в тім невинна"? „О колиб я могла була сему зарадити"! сказала Кароля.

„Щож важнїйше, твоя минувшість, чи моя любов? сказав Пилип. Шпиталї є

кому обходити, але на цілім сьвіті нема для мене другої Каролї крім тебе"!

Тут ввійшла Элисавета і она довідалась о що ходить; Пилип розказав їй все. Вислухавши все як слід, она сказала; „От зробіть родичам несподіванку; скажи їм, що ти запросив сестру на сьвята а Кароля на сьвятий вечер приїде до вас. Я вже нераз думала, що другої дівчини, як Кароля, ми не будемо вже мати!"

„Родичі не можуть менї тепер заборонити," сказав він. „Каролю, ми зробимо їм таку несподіванку, що они не будуть знали, що говорити а там вже все буде гаразд!"

Пилипови прийшлось досить трудно заховати тайну. Родичі тїшились, що будуть мали честь приняти в своїй хатї так достойного гостя, сестру, що привернула їм давне щасте. Панї Арнольд не уважала Пилипа мабуть нїколи так щасливим, як тепер і видко, що думала она щось і за сестру, бо прилагодила їй найкращу кімнату. Она також мріла про краще щасте для Пилипа.

XIX.

Веселе Різдво.

Одного треба було старим Арнольдам, щоб їх щасте було повним. Они бажали оженити Пилипа і то коб щасливо, щоби в спокою перевели і они при них свій старечій вік. Они на знали, що Господь подбає о се борше, чим они сподівались.

В домі панів Арнольдів роблено всякі приготованя, щоб достойно приймати шпитальну сестру. Она має погостити у них як найкраще. Рівнож і другі люди раді були, що будуть мали нагоду бачити ся з тою, котра причинилась до сего, що они біднійші митники не мусять переволікатись. Пан Бентлей заявив, що він хоче бути також присутним і засісти до спільної вечери. Люди хотіли навіть в эї честь устроїти триюмфальну браму, але Пилип уважав се невідповідним і відмовив людий від сего. Коли Пилип відїхав на стацію по Каролю, то люди не могли его діждатись; все заглядали в ту сторону чи вже не їде.

На стацию прибув потяг і Каролю знова стрінув радісний привіт. Пилип взяв эї на свій віз і сидячи одно побіч другого вертали обоє домів.

Пилип завважав, що чим близше до дому, тим частійше зміняєсь краска на лици Каролї. А недалеко дому она майже поблїдла. З внутрішного зворушеня почали трястись єї руки. Коли доїжджали до перших хатів, вийшли напроти них люди, щоб їх привитати. Та наколи лиш побачили Каролю, то наче під командою, з всїх уст нараз чути було сї слова: „Гей, таж се наша учителька!“ З дикою скоростию бігла ся вість від хати до хати! І пан Арнольд не годен був всидїти в хатї, а вийшов на сустріч. Не менше зворушеним був і Пилип, коли з Каролею приїхали обоє домів. Батько поздоровивши Каролю, не міг також нїчо більше сказати, як лиш „Кароля!“ Він притулив Каролю до своїх грудий, наче відшукав погибшу овечку, а з очий лились слези радости. „Батьку,“ сказав Пилип „я приправадив тобі доньку“! „Господь най благословить єї! Она не допустила, щоб моє серце з жалю омлїло! Я думав, що се хтось чужий робить нам таке велике добро; я нїколи не думав, що се наша Кароля, котру я все так щиро любив!“ „Котру ви все так щиро любили?“ сказала Кароля глянувши єму в очи. „Так, хоч се не була та любов, яку ти у нас заслужи

ла, то всеж таки я все за тебе думав добре!"

Батько впровадив зї тепер до хати і привівши еї перед здивовану матір, сказав: „Ось та, що дарувала нам наш дім, наше добро, се власне наша Кароля! Се наша будуча донька! Она ущасливить Пилипа так як ми були щасливі. Она простить нам все, що ми напроти неї зробили злого, та дякуймо Господу, що Він се так зарядив."

Се було досить для пані Арнольд. Тай то диво; она наче була приготована на таке. Она цілий день думала про ню, куда ходила і що не робила все роздумувала, що они повелись зглядом неї несправедливо. Она переконалась, що они поводились сьвітовою, марною гордостию, яка і трутила їх до сего, що обійшлись з нею не так, як она дійсно була достойна. Поступивши в той спосіб, они думали, що послужать Богови і мамоні. Марнота сего сьвіта так засліпила їх що они забули за християньский обовязок.

Хвильку стояла пані Арнольд не рухаючись з місця і роздумувала ще раз про свій нерозсуд: відтак і она простягла свої руки до Каролї, обіймила еї і поцілювала

так щиро, як лиш цілює мати. ,,Я надгороджу тобі, дорога Каролю, те, що я проти тебе згрішила; витаю тебе зі щирого серця; будь мені любою, дорогою донькою! Най Господь нагородить тобі за те добро, яке ти для нас зробила''!

Незадовго ввійшов і пан Бентлей. І він нетерпеливо ожидав Карол. Поздоровивши еї сказав: ,,А прецінь приїхалисьте! І мені вже тужно за вами. Сідайте, та розкажіть, чи сестра Елисавета позволить вам бути у нас на сьвятах. Чи я зробив те, що ви від мене вимагали і чи ви вдоволені''?

Місто позволити Кароли, щоб відповіла Бентлееви, пан Арнольд взяв перший голос і розповів ему, що власне ся що обходила его підчас слабости, була туй перед тим учителькою і що она обіцяла Біллиневи віддатись за него. Тепер ми мусимо спитати еї за еї слово і они обоє зарукаться, бо нема нічого, щоб було на перешкоді''!

,,Отсе прегарну новину сказали ви мені, пане Арнольд'', відповів радий Бентлей. ,,То она таки буде на завсїгда перебувати у нас. І мене буде кому розрадити. А ви знаете добре моє прикре положе

Одно око втратив [illegible], друге здає[illegible] також не дор[illegible] послужать ме[illegible]. Та я дя[illegible]кую Г[illegible]под[illegible] що найшов [illegible]ут щирих при[illegible]ів Пилипе, ти позіставеш завсе[illegible]ди моїм щ[illegible]м приятелем?" „Певно, пе[illegible]но, пане Б[illegible]нтлей"; Пилип подав єму [illegible]ку і ст[illegible]ув по приятельски. „А [illegible]ровами[illegible]сь до мого помешканя" [illegible] питав [illegible]нтлей". „Я вже розказав у пор[illegible]кувати [illegible] як [illegible]д. І хоч втратив я св[illegible]дну сестру, [illegible] вже двайцять років тому, т[illegible]здає[illegible] мені нині, що я дістаю єї назад. І [illegible]подь не забув і за мене грішного".

Пилип і Кароля нагадали радісний сьв[illegible]ий вечер, який сьвяткували два роки тому [illegible]е, Господи, кілько то всяких колод стануло на перешкоді? Які прикрі досьвіди? Але тим знов кращим і величавійшим був сегорічний сьвятий вечер.

Другої днини по полудни попросив Пилип Каролю на прохід, подібно як два роки тому. І тою самою дорогою переходили, що й тоді. Хвилю ішли они мовчки одно побіч другого, Вкінци озвав ся Пилип: „Каролю дорога чи ти простила мені? Чи простилась мені все"? „Я не думала за те, чи маю тобі що прощати?" відповіла затурбована Кароля.

,,Я лиш не годна була порозуміти, чому ти опустив мене тоді, коли я мусіла вернути знова до хати старенького жида і жити знова між тими людьми, між якими я виховалась. Мені стало страшно, коли знов побачилам се нужденне житє, тай не дивувалам ся дуже, що ти не хочеш мене взяти. Але шож я винна, що Господь вибрав мені се місце і призначив, щоб я виховалась між такою бідною, опущеною верствою людий? Я не могла казати, що Він зробив мені тим кривду. Зате Всевишний дав мені старенького жида Матея, який стеріг мене і не допустив до того, щоб я стала такою, як прочі ті люди. Він виратував мене. Пилипе, я не думаю, що маю вам котрому небудь що прощати; мені лиш ваше приятельство, ваша прихильність до мене була дуже дорогою!''.

,,Так, в тім власне ціла річ; ми забули тебе, начеб ти не була гідною нашої приязни!''

Жало такої нерозваги жалило щастє Пилипа десь саме в середині єго серця. Сумнівав ся навіть, чи буде годен коли небудь за се забути. Они полишили єї якраз тоді, коли она найбільше потребувала їх помочи. Она була в такім положеню, де

конечно треба було когось. хтоб їй поміг перевести цілу борбу. А они, в своїм самолюбстві не подумали за се і не помогли єї!

,,Чи любиш мене ще, Каролю? спитав Пилип. ,,Так, більше чим своє житє,"відповіла Кароля і нахилила свою голову до него. ,,Я люблю тебе, як лиш любити я годна, а однак слиб Господь забрав мене знова від тебе, то яби пішла і робилабим знова то, що Єго воля. Відколи я пізнала Єго і полюбила, я посїдаю спокій душі помимо всякого горя і всїх клопотів. Він один нїколи мене не опустив і моя віра в Єго поміч нїколи не завела мене!"

,,Я знов не годен порозуміти", сказав задуманий Пилип. ,,Знов здаєсь менї, що твої віруваня не ті що моїх родичів і мої. І я ще не здибав когось, з такими переконанями, Але власне тому і люблю тебе, хоч на разї не розумію красоти твоєї віри. Для тебе віра є дорощою, чим всїм людям, яких я пізнав за свій вік!"

Не знаю, чи я годна тобі пояснити,', відпопіла Кароля. ,,Але і я се відчуваю, бо нераз бачилам, що дивувались люди, коли я їм оповідала дещо з мого досьвіду. Чи причина булаб в тім, що люди інакше жиють? Я завсїгди найду відповідну хви-

лю, в який роздумую за мого Спасителя і люблю Эго над все в сьвіті! За Него я готова віддати житє слиб сего вимагала потреба. Тої любови я не годна пояснити тобі. А она така сильна, що коли погадаю, що Христос став ся задля убогих убогим і з незрівнаною любовію спасав убогих і пониженних, тоді я готова віддати все в сьвіті. Коли розважаю, що він дав ся розняти протерпівши страшні муки щоб нас спасти і то тоді, коли для нас не було иньшої дороги спасеня,, а все те зробив з любови до нас, тоді видаєсь мені та любов за великою, щоб эї поняти, або щоб не зробити для Него того, чого Він вимагає Тому легко зрозумієш чому я роблю все, що лиш можу, щоб наслідувати Христа. Мені все здаєсь, що я мало Эго наслідую. Нераз встидаю ся, що для его Імени я зробила так мало і бажаю бути Эму вірнійшою все більше. Я слабосильна. Нераз занедбала гарну нагоду зробити щось доброго. А бажаня мої все звертають мою уагу на бідних, щоб помагати їм і подати спокій який приніс для них Христос. Коли в Льондоні зворогували проти мене люди, я все вагалась чи полишити їх, чи ні, чи радше лишитись і помагати їм — я була тоді го-

това умерти. Та вірю, що се не помоглоб їм; они не сталиб ліпшими.“

„Каролю, ти маєш тепер нагоду послужити другим людям, мені, мому батькови і мамі. Маєш нагоду працювати для добра наших сусідів. Они всї люблять тебе а твоя любов зробить їх ще ліпшими християнами.“

„Я сподіюсь. І коли Господь вимагає від мене, я готова і тут служити Эму. Я лиш бажаю, щоб менї вільно було робити все для Эго Імени!“

„Чи ти завсїгди так високо цїниш се щасте, щой не дбаєш про жите? спитав Пилип.

„А менї чого боятись смерти? Чому не можу бачити в тім свого щастя? Се щасте приніс менї Христос і забезпечив менї що нїхто не вирве мене з Эго рук! Я знаю, що Він моїм Спасителем, а я его донькою! Нїчо не годно мене розлучити від Него! І коли би Він мав знова прийти, то я покину цїлий сьвіт, а піду до Него, до Христа!

„Я сподїю ся, що ти, Каролю, поможеш і менї дійти до такої рішучости. Я в правдї часто упадаюв надії. Проси Господа, щоб подав і менї свою благодать, котрої і я бажаю мати в Христї!“

,,Дуже радо зроблю се для тебе, Пилипе. Ти мусиш вповні і дитячій покорі віддатись Господу. Мусиш прийти до Него так, як ти є. А Він наділить і тебе таким душевним щастєм.“

Почало смеркатись і они обоє повернули домів. Господь завсїгди благословив працю і Каролині слова серед рідні, як і поміж сусїдами. Житєм, яким жила Кароля перенялись незадовго так Пилип, як і его рідня. Навіть капітан Бентлей стративши зір чув ся дня на день щасливійшим, бо взаміну отворились очи его душі і туди ввійшов луч віри і надії, які осолоджували его житє. Кароля була щасливою і ущасливляла других. Она була вірною свому покликаню і доли, якою обдарив еї Господь. ,,Робила, що лиш могла!“

Пили-
і від-
Него
таким

овер-
ловив
, як і
Каро-
, як і
стра-
ливій-
душі
осоло-
еливо-
ірною
рив еї
мо-